

Petar Šolić

ANTROPOLOGIJA HOMOSEKSUALNOSTI

Homoseksualnost je stara koliko i čovjek. U prošlosti je, osim pojedinačnih i rijetkih slučajeva, *bila skrivena* u privatnu životnu sferu. Homoseksualne osobe bile su omalovažavane i ignorirane držane su kao nemoralne i pokvarene osobe. Većina europskih i drugih država kažnjavale su homoseksualnost kao zločin, videći u njoj veliku opasnost za društvo. Za empiričke znanosti homoseksualnost je bila i još je uvijek u dobroj mjeri, velika nepoznanica.

U posljednjim desetljećima homoseksualnost je izišla iz skrivenosti na svjetlo dana i o njoj se *piše i govori otvoreno*¹ Tome su pridonijele novine, časopisi, literatura, različite manifestacije u prilog homoseksualnosti, televizijske emisije. Homoseksualne osobe udružuju se s ciljem da se bolje ostvare kao osobe i da brane svoje pravo da budu »različiti«, neskriveni i poštovani kao i svi drugi. Čini se da je i to uzrok da je sve više homoseksualnih osoba u zapadnim zemljama. Mnoge državne zakonodavne vlasti sve se više bave fenomenom homoseksualnosti. I pojava bolesti AIDS-a učinila je da se o homoseksualnosti više piše i govori odnosno da se manje prakticira.

1 M.ECK, *L'omosessualità*, Torino 1967; W.BRÄUTIGAM, *Formen der Homosexualität*, Stuttgart 1967; AA. VV. *L'omosessualità. Aspetti medici, sociali e pastorali*, Brescia 1967; M. Dannecker, R. Reiche, *Der gewöhnliche Homosexuelle*, Frankfurt am Main, 1974; A. P. Bell, M. S. Weinberg, *Der Kinsey Institut Report über weibliche und männliche Homosexualität*, München, 1978; A. Massone, *L'omosessualità: cause e terapia*, Brezzo di Bedro 1981; AA. VV. *Omosessualità: scienza e coscienza*, Assisi 1983; X. Thévenot, *Homosexualités masculines et morale chétienne*, Paris 1985; W. Müller, *Homosexualität — eine Herausforderung für Theologie und Seelsorge*, Mainz 1986; AA. VV. *Chiesa e persone omosessuali*, Brezzo di Bedero 1987.

Znanost se danas pita da li je klasično stajalište, prema kojemu je homoseksualnost mana ili bar psihoseksualna anomalija, još uvijek održivo ili ga treba mjenjati. I Crkva se počela sustavnije i ozbiljnije baviti homoseksualnim fenomenom i o tome izdavati moralne i pastoralne upute.² Ima teologa i pastoralnih radnika koji drukčije misle, uče, pišu i postupaju nego što Crkva uči. Očita je velika razlika i mimoilaženje između službene Crkvene nauke o tome i zastupnika kršćanskoga homoseksualnoga pokreta u naše dane. Kako gledati na fenomen homoseksualnosti, kako ga vrednovati, kako se konkretno prema njemu postavljati i pastoralno postupati? Na ta i slična pitanja želi odgovoriti autor ovih redaka.

I Narav, oblici i posljedice homoseksualnosti

1. Narav homoseksualnosti

Homoseksualnost je *kompleksna stvarnost*. Ima različite oblike i intenzitete, ima različite uzroke i razvoj kod pojedinih osoba. Teško ju je, ako ne i nemoguće, pravo dijagnosticirati u pojedinim slučajevima kao i općenito. Skriva i otkriva osobne i zajedničke egzistencijalne drame, ranjenosti i neostvarenosti osoba. I za znanost je još uvijek velika tajna, bilo da je riječ o njezinu nastajanju ili o pojavnosti. To je važno imati na pameti pri donošenju suda, davanju smjernica i uopće pri pristupu homoseksualnoj stvarnosti. Svjesni kompleksnosti homoseksualnog fenomena, neki autori tvrde da nije ispravno govoriti o homoseksualnosti kao takvoj. Oni kažu da je ispravnije govoriti o homoseksualnim osobama, tvrdeći da postoji toliko vrsta homoseksualnosti koliko ima takvih osoba.³ Zbog spomenute kompleksnosti i radi što bolje jasnoće u pristupu i rasvjetljenju predmeta većina autora ipak govori o homoseksualnosti kao takvoj, koja se kod pojedinih osoba manifestira u različitim oblicima.

Etimologijski pojam homoseksualnost dolazi od grčke riječi homoios (= isti) i latinske riječi sexus (= spol) te označava istospolnost. Naziva se još seksualna inverzija, onanija, pederastija, treći spol i sl. Za žensku homoseksualnost upotrebljavaju se nazivi: lezbijstvo, lezbijska ljubav, safizam, tribadija. Termin homoseksualnost prvi put 1869. godine je u literaturi uveo mađarski liječnik dr. Benkert. Jer je riječ homoseksualnost s vremenom poprimila pejorativno značenje, neki autori upotrebljavaju nove termine i riječi, kao što su homofilija i homotropija, kojima žele izraziti istu stvarnost. Sami homoseksualci i njihovi branitelji rado za sebe rabe pojam »gay«, osobito u anglosaksonskom jezičnom području. Gay je riječ koja uključuje ponos osobe zbog svoje homoseksualnos-

2 U posljednje vrijeme Crkva je na različitim razinama izdala više dokumenata i smjernica o homoseksualnosti. Spominjemo samo dva najvažnija dokumenta koja je izdala Kongregacija za nauk vjere: *Persona humana*. Izjava o nekim pitanjima seksualne etike, Zagreb 1967; *Pismo biskupima Katoličke Crkve i pastoralnoj brizi homoseksualnih osoba*, u *Vjesniku nadbiskupije splitsko-makarske*, 6 (1986), str. 14-17.

3 W. Müller u spomenutu djelu na str. 19. tvrdi: »Es gibt nicht die Homosexualität, genausowenig gibt es den Homosexuellen.« Usp. također: X. Thévenot, *les homosexualités*, u *Etudes* 3 (1983), str. 339-342.

ti.⁴ Čini se da je riječ homoseksualnost još uvijek najprikladnija i da najbolje označava fenomen istospolnosti.

Kada govore o naravi homoseksualnosti autori se posvema ne slažu. U specijaliziranoj literaturi homoseksualnost *označava* isključivu ili vrlo dominantnu erotsku i afektivnu privlačnost prema osobama istog spola, sa tjelesnim odnosima ili bez njih. Ono što homoseksualnu osobu karakterizira jest dakle specifična psihoseksualna struktura, odnosno globalna antropološkijska uvjetovanost, koja je osobito izražajna na afektivno-seksualnom planu, u smislu da je osoba isključivo ili uglavnom usmjerena prema osobi istoga spola. Stoga homoseksualna osoba nije samo ona koja se upušta u homoseksualne aktivnosti, već i ona koja se u njih ne upušta, ali prema njima osjeća sklonost i potrebu. Homoseksualnost se, dakle, ne ograničava samo na genitalnu razinu, već zahvaća cjelokupnu osobu i njezino cjelokupno psihosomatsko usmjerenje, makar se najjače i najčešće očituje na genitalno-erotičnome planu.

Da je osoba prema svojoj nutarnjoj strukturi homoseksualno usmjerena to se može vidjeti iz ovih *kliničkih znakova*: dugotrajna seksualna privlačnost prema osobama istog spola i stalno interesiranje za njih; sadržaji noćnih i danjih fantazija, kao i onih za vrijeme masturbacije, usmjereni prema osobama istoga spola; sadržaj snova za vrijeme noćnih spontanij polucija usmjereni na osobe istoga spola; nikakva ili vrlo slaba erotična privlačnost za osobe suprotnog spola; upuštanje u homoseksualne aktivnosti zbog intenzivnog tjelesnog užitka, makar nakon toga slijedio osjećaj krivnje i grešnosti.

Spomenuti klinički znakovi *nisu jednaki* u svih homoseksualnih osoba. Neke osobe isključivo su i svršene homoseksualne. Druge opet imaju dovoljno privlačnosti prema drugome spolu da lako uspostave osjećajne i seksualne veze. Neke osobe osjećaju samo sklonost prema istome spolu i imaju homoseksualne fantazije i misli, ali se ne upuštaju u homoseksualnu aktivnost. Drugi opet tako snažno osjećaju homoseksualnu sklonost da ne uspijevaju njome redovito vladati te ih ona na neki način prisiljava na homoseksualnu aktivnost. Ima osoba koje su prihvatile tu svoju sklonost i uspjele je integrirati u cjelokupnost svoje osobnosti, dok su druge zbog nje nemirne i poremećene psihičkim neurozama, psihozama i društvenim teškoćama. Iz svega rečenoga jasno proizilazi da se o homoseksualnosti ne može jednoznačno govoriti niti ju je lako definirati.

Neki autori, redovito homoseksualci i branitelji homoseksualnosti, tvrde da je homoseksualnost *jedan od načina* življenja ljudske seksualnosti, ništa manje vrijedan nego heteroseksualnost, dapače da je njoj jednaka i sasvim normalna. Heteroseksualnost se smatra normalnom samo zato jer to uvjetuje određena kultura i predrasude ljudi. Uostalom, u početku razvoja svaki embrij ima tendenciju i prema jednome i prema drugome spolu. Prema ljudskoj naravi, ne bi bilo ni jednog fiksnog seksualnog usmjerenja, nego ga osoba izabire prije ili kasnije, više ili manje svjesno. U tome smislu homoseksualne osobe smatraju

4 U svakidašnjem govoru homoseksualac se naziva raznim imenima: peder, tetka, homić, dupedavac, tubaš, guzičar, topli brat, peškec, pederast, zadnjičar itd.

5 Usp. M. ECK, *nav. dj.*, str. 137-169; E. BORRA, »Omosessualità«, u *Dizionario di sessologia o dell'armonia coniguale*, Roma 1974, str. 413-416; J. Mc NEILL, *Le Chiesa e l'omosessualità*, Milano 1979, str. 127-145; G. DURAND, *Sexualité et foi*, Paris 1983, str. 235-250; M. VIDAL, »Valutazione morale della omosessualità«, u *Omosessualità: scienza e coscienza*, str. 170-177.

se normalne, makar različite od drugih, smatraju se osobama koje ne žive ni muški ni ženski nego tkz. »treći seks«.

Za seksologe homoseksualnost je seksualna *devijacija*, odnosno anomalija, u razvoju i življenju seksualnosti, i fizičkome i psihičkome. Ona je određena fiksacija ili regresija na infantilno življenje seksualnosti, gdje je u prvome planu autoerotizam. Stoga je homoseksualnost znak seksualne i opće narcisoidnosti osobe koja u partneru istog spola zapravo traži samu sebe, bolje rečeno idealiziranu i željenu sliku o samome sebi. Homoseksualna osoba neprestano pokušava i nastoji samu sebe potvrditi, osobito vlastito tijelo, i traži u drugome onaj bolji dio sebe koji joj nedostaje. Stoga je homoseksualnost uvijek posesivna i nikad darivajuća, nedostaje joj komplementarnost koja ima svoje korjene u spolnoj različitosti muško-žensko. To onemogućuje autentičnu strukturu i dinamiku kopije. Homoseksualne osobe mogu biti par, ali nikako kopija, jer su bitno, strukturalno zatvorene u odnosu na drugoga.

Homoseksualnost je sindrom i ujedno uzrok *neuroza* kod mnogih osoba stoga što nisu uspjele, znale ili htjele integrirati svoju seksualnost u cjelokupni život. Neurotičnost homoseksualne osobe pokazuje se različito: kao psihički mazohizam, strah i bijeg od drugoga spola, objektiviziranje partnera, stalno seksualno nezadovoljstvo i neutaženost, depresija, agresivnost, patološki osjećaj krivnje, ljubomora, podsvjesna potreba da se bude žrtva, strah od seksualnosti, užitek u mazohističkim rizicima, naglašena nestabilnost osobe, infantilnost, itd. Možda bi bilo bolje reći da su neuroze popratna pojava homoseksualnosti.

Da li je homoseksualnost *perverzija*? Budući da perverzija kao takva uključuje u sebi svjesni i slobodnovoljni elemenat, potrebno je biti vrlo oprezan pri kvalificiranju homoseksualnosti kao perverzije. Osoba redovito ne želi biti homoseksualna, već ona to je, kao takva se jednom otkrije. Heteroseksualnost nije za homoseksualnu osobu zakon koji ona namjerno krši. Ako svjesno krši taj zakon, često to ne čini zato što ne uspijeva zadovoljiti svoju sklonost u sklopu opće zakonitosti. Moralno gledajući, perverzna bi bila ona osoba koja je heteroseksualna, a želi živjeti kao homoseksualna, jer u tome vidi određeno zlo koje želi ostvariti. Homoseksualne osobe su perverzne ako ustraju u homoseksualnim aktivnostima, makar bi mogle živjeti heteroseksualno. Homoseksualnost, dakle, nije nužno i uvijek perverzija, ali može biti i jest ako je svjesna i slobodnovoljna aktivnost usmjerena prema postizanju zle svrhe, ako se i kada se takvo ponašanje svjesno želi, opravdava i promiče.

Često, osobito u svakidašnjem životu i govoru, kroz homoseksualnost gleda se cijela osoba, kao da je to ono bitno i jedino što osobu čini osobom. Jedan *vidik osobe* ne smije se nikako poistovjetiti s osobom, inače se osobi pristupa pogrešno i diskriminirajuće. Seksualnost je samo jedan aspekt osobe pa se osobu ne smije svesti samo na taj vidik, tako je bitno osiromašiti i nanositi joj veliku nepravdu.

2. Oblici homoseksualnosti

Homoseksualna stvarnost ne živi se u svih osoba jednoznačno, već na bezbroj različitih načina i razina.⁶ Razlikovanje oblika i razina u življenju homoseksualnosti vrlo je važno radi što boljeg upoznavanja uzroka homoseksualne sklonosti i ponašanja, radi što uspješnije terapije, kao i radi što prikladnijega moralnog vrednovanja i odgojno-pastoralnoga postupanja i rada s homoseksualnim osobama.

U prvome redu, potrebno je dobro razlikovati homoseksualnu *sklonost od aktivnosti*. Sklonost je nešto što osoba u sebi osjeća i nosi, nešto što redovito nije svjesno izabrala, već nasljedila ili stekla. Ona je naprosto sastavni dio osobne konstitucije i psihostrukture, čime je osoba u većoj ili manjoj mjeri usmjerena prema osobama istog spola. Tu svoju sklonost osobe doživljavaju manje ili više intenzivno, više ili manje su je svjesne, lakše ili teže njome gospodare. Homoseksualnu aktivnost imamo kada osoba udovoljava toj svojoj sklonosti, stupajući u spolne čine s osobama istoga spola; bilo pod neodoljivim pritiskom strasti, bilo svojom slobodnom voljom. Stupajući u takvo ponašanje, osoba ga više ili manje opravdava ili zbog njega trpi. Ovo razlikovanje vrlo je važno pri moralnoj prosudbi homoseksualnog ponašanja i odgovornosti osobe za takvo ponašanje.

Konstitutivnu ili pravu homoseksualnost imamo kada duševno i tjelesno normalan čovjek osjeća dugotrajnu i isključivu sklonost prema istome spolu. Ta sklonost prema istome spolu tako je jaka da osoba niti ne pomišlja na svoje normaliziranje, na heteroseksualnu preorijentaciju. Za takvu osobu drugi spol ne dolazi u obzir; dapače katkad joj je čak i odvratn. Ovaj oblik se naziva još i temeljna, istinska, radikalna, stalna, isključiva i urođena homoseksualnost. Osoba je, naime, stalno i protiv svoje volje usmjerena bitno ili potpuno prema osobi istoga spola. Tako je snažno usmjerena da ne može drukčije živjeti. Osoba je definitivno takva zbog nekog urođenog instinkta ili patologijske konstitucije i drži se da je neizlječiva. Kod tog oblika homoseksualnosti u prvom planu je spolna aktivnost radi spolnog užitka, interes je usredotočen na tijelo, seks, užitak. Prema različitim istraživanjima, proizilazi da u općoj populaciji takvih osoba ima približno 4% među muškarcima. Mnogi od njih žive u braku i naizvan nisu prepoznatljivi kao takvi. Pravi homoseksualci svoje ponašanje smatraju alternativnim heteroseksualnom i sasvim normalnim, jednom varijantom življenja spolnosti. Takvo ponašanje ne smatraju ni bolesnim, ni devijantnim, ni nenormalnim. Jer je u prvome planu seksualno-tjelesni aspekt, partnera se svodi na sredstvo i predmet, izbjegavaju se stabilnost, poznanstvo i međusobne obveze. Traži se anonimnost. Traži se seksualni užitak, a ne osobna komunikacija. Da je homoseksualnost urođena može se donekle zaključiti prema tome kad je mladić kod prve erekcije, prve spontane polucije i prve masturbacije u mislima i mašti imao osobu istoga spola.

6 Usp. W. BRÄUTIGAM, *nav. dj.*, str. 20-120; M. ECK, *nav. dj.*, str. 13-19 i 299-336; B. HÄRING, »Omossessualità«, u *Dizionario enciclopedico di teologia morale*, Roma 1973, str. 934-935; Ch. Wolf, *Bisexualität*, Frankfurt am Main 1979, str. 11-56; F. BERSINI, *Matrimonio e anomalie sessuali e psicosessuali*, Milano 1980, str. 252-258; A. MASSONE, *nav. dj.*, str. 123-28; G. DURAND, *nav. dj.*, str. 237-239; AA. VV. »Omossessualità: scienza e coscienza«, *nav. dj.*, str. 12-17.

Od konstitutivne se bitno razlikuje *prolazna* homoseksualnost, koja se događa samo povremeno i zbog različitih motiva; nemogućnost kontakta s drugim spolom, osamljenost, napuštenost, potreba razumijevanja i ljudske topline, ambijentalne okolnosti i slično. Ona nije plod osobne strukture, već dolazi od pogrešnog odgoja, nedostatka normalnog i zdravog seksualnog odgoja, stečene navike, loših primjera ili sličnih uzroka. Posrijedi su dakle socijalna uvjetovanost, ambijent, razne izvanjske okolnosti. Ona može biti nešto prolazno u mladenaštvu, nešto što se dogodilo slučajno ili kao nadomjestak za heteroseksualnu aktivnost u pojedinim životnim okolnostima (mornari, pitomci jednospolnih koleđa i domovi, zatvorenici, osobe koje imaju kontakt samo sa istim spolom...). Zove se još prigodimična, kompenzacijska, znatiželjnička, pseudo-homoseksualnost, jer je osoba u biti heteroseksualna. Snovi, želje i fantazije periodičnih homoseksualaca uglavnom su usmjereni prema drugom spolu. Kod mladih može biti i plod zavodjenja odraslih homoseksualnih osoba.

Homotropija je neologizam koji je uveo H. van de Spijker, nizozemski teolog, želeći donekle ispraviti shvaćanje i govor o homoseksualnosti, misleći da spomenuti neologizam bolje izražava sveukupnu homoseksualnu stvarnost. Homotropija je, misli on, sklonost prema istom spolu ili konkretna dispozicija za partnera istoga spola, shvaćena kao temeljni stav. Homoseksualnost, homoerotizam i homofilija tri su vidika homotropije, tako da jedan ili drugi može biti prevalentan kod konkretne osobe. Upravo ta prevalentnost označava osobu kao homoseksualnu, homoerotičnu ili homofilnu. U homoseksualnosti je naglasak na seksualno-tjelesnom, u homoerotizmu na psiho-crotičnome, u homofiliji na globalno-ljudskom, odnosno duhovnom aspektu.⁷

Homoerotizam imamo kada kod osobe prevladava senzualno-erotični aspekt. U prvome planu nije tijelo i seksualni užitak već kvalitete osobe: ljepota, snaga, pažljivost, osjećajnost. Vole se vrijednosti drugoga, a ne osoba kao takva. Homoerotska ljubav nikada ne doseže pun odnos između dviju osoba. To je zapravo traženje upotpunjavanja samoga sebe pomoću drugoga. Prevladava egoizam, makar i nesvjesno. Homoerotizam je oblik homoseksualne ljubavi koji su osobito uzvisivali neki grčki filozofi. Kada se dvije istopolne osobe duhovno i općenito osobno stvarno vole i jedna drugoj međusobno predaju, tada imamo *homofiliju*. Samo u tom slučaju može se donekle ostvariti prava afektivnost prema partneru. Homofilija je pravo prijateljstvo prožeto autentičnom ljubavlju između dviju homoseksualnih osoba. U prvome planu nije ni seksualni ni erotični užitak, već međusobno predanje, ljubav, življenje koje u drugome vidi osobu, drugoga koji obogaćuje, koji je vrijedan. Imamo prevlast duhovnoga nad tjelesnim i senzualnim. Osobe se duboko stapaju u jedno cijelim bićem. Po srijedi je komunikacija, ljubav, predanje i zajedništvo. Homofilija ne isključuje homoseksualne čine, ali oni nisu u prvome planu i ako se dogode, onda su izraz međusobne ljubavi ili osobne sklonosti i popustljivosti pred trašću i nagonom.

Razvojna homoseksualnost je ona koja se događa u mladenačkim godinama, nakon čega osoba prelazi na normalno heteroseksualno ponašanje i aktivnost. U mladenačkoj dobi homoseksualno i heteroseksualno ponašanje može biti i usporedno. Mladenačka homoseksualnost nastaje zbog jakog sek-

⁷ Usp. H. van de SPIJKER, *Omotropia. Un discorso diverso sull'omosessualità*, Torino 1983, str. 20-22.

sualnog nagona u tim godinama, zbog veće blizine istoga spola, zbog nesigurnosti u kontaktu i ophođenju s osobama drugog spola. itd. Ona je zapravo svojevrsni heteroseksualni nadomjestak. Činjenica da ona nakon mladenaštva redovito prestaje, znak je da se ne radi o pravoj već o prolaznoj homoseksualnosti. Mladiće u takvoj situaciji treba shvatiti, smiriti, poučiti i pomoći im da je nadidu. Taj oblik homoseksualnosti može ipak biti klica kasnijeg homoseksualnog ponašanja i razviti se u pravu homoseksualnost.

Patologijsku homoseksualnost imamo kod osoba koje su neurotične, koje se plaše drugoga spola i koje u svome psihoseksualnome životu imaju više pouzdanja i sigurnosti u osobe istoga spola. Takve osobe često žele i nastoje imati spolna zadovoljenja sa djecom i mladićima, jer su ovi slabiji i ne traže protuusluge. Oni su im samo spolni objekt. Takvo ponašanje je plod poremećenosti osobe u njezinu razvoju i dozrijevanju. To su redovito duševno nenormalne i nezrele osobe, što se očituje ne samo na seksualnome planu već i uopće. One su fiksno homoseksualne. Takve osobe ne uspijevaju se seksualno zadovoljiti sa osobom drugoga spola, odnosno trpe i pate zbog svoje homoseksualne sklonosti. Osjećaju krivnju i grijeh zbog svoje sklonosti. Tako jako osjećaju homoseksualnu sklonost da joj naprosto ne mogu odoljeti — jača je od njih samih. Uzroci te nezrelosti i seksualne poremećenosti mogu se često naći u lošem odgoju, lošemu odnosu prema roditeljima, izolaciji, poteškoći uspostavljanja kontakata s drugima. Takve osobe redovito treba liječiti motiviranjem ili socijalno psihološki ili kemijsko-hormonalno.

Osobiti oblik homoseksualnog ponašanja je *pederastija*, tj. erotička ljubav odraslih muškaraca prema dječacima i mladićima. Ona je osobito štetna i opasna jer vrlo lako može otkriti i pospješiti prikrivenu homoseksualnu sklonost kod dječaka i mladića i usmjeriti ih pogrešnim putem. Ta erotska ljubav je popraćena, makar ne nužno i ne uvijek, različitim seksualnim aktivnostima. Nerijetko se ostvaruje u odgojnim sredinama između učitelja i učenika, a uzvisivana je kao poseban oblik ljubavi u grčkoj antici, posebno u Sokrata, te se naziva i sokratskom ljubavlju. U tom kontekstu neki autori govore i o pedofiliji, tj, erotskoj ljubavi prema dječacima prije puberteta.

Sodomija je termin i pojam kojim se označava analni snošaj. Može se prakticirati i među heteroseksualnim osobama, ali je među homoseksualcima našla svoje puno značenje. Označava najspecifičniji oblik homoseksualnog ponašanja, ali ne mora biti stalan i isključiv. Mnogi homoseksualci takav način spolne aktivnosti nisu nikada prakticirali. Kod sodomije se na poseban način razlikuju aktivni i pasivni homoseksualci, već prema tome da li se ima uloga muškarca ili žene pri spolnome činu. Neki prakticiraju samo jedan način, drugi obadva. Mazohisti su više pasivni, dok su sadisti više aktivni sodomiti.

Uranizam i uranit su pojmovi koji označavaju aktivnosti i osobe koje svoju homoseksualnost smatraju uzvišenijom i plemenitijom od heteroseksualnosti drugih osoba. Etimologijski, riječ je skovana prema imenu poganskog nebeskog boga Urana koji se, prema mitu superiorno osjećao i bio u opoziciji zemaljskoj božici Geji. Homoseksualac se osjeća i ponaša kao da je iznad ostalih normalnih heteroseksualnih ljudi. Mitski bog Uran bio je homoseksualac pa odatle ovaj pojam.

Transvesticizam je oblik seksualne inverzije, kad se mrzi i odbacuje vlastita spolnost i psihički se želi i prihvaća drugi spol. Prihvaćaju se želje, osjećaji, ponašanje i oblačenje drugog spola. Transvestit je muškarac koji se ponaša kao

žena, u muškome tijelu i ima žensku dušu, sve čini da ga drugi tretiraju kao žensko i da ga vole kao ženu. Neki čak mijenjaju i spol. Uzrok takvu ponašanju ponajčešće je karakterologijski protumačiv i povezan je sa samom naravi dotične osobe, tj. osoba je pasivna, ženstvena i egocentrična. I odgoj u obitelji može biti uzrok takvu ponašanju u smislu da se ne ostvari prava identifikacija s ocem, već s majkom, čemu su ponajčešće krivi roditelji, odnosno majka koja je umjesto sina željela imati kći i u tome je duhu pogrešno odgajala dijete.

Biseksualnost je istodobna heteroseksualna i homoseksualna sklonost kod osobe i označava ambivalentnu strukturu seksualnosti. Već prema većoj naglašenosti jedne ili druge sklonosti, biseksualnost poznaje različite oblike i intenzitete. Ako se duže prakticira samo jedna sklonost može doći do njezina potpunog afirmiranja nad drugom, pa tako biseksualnost može prerasti u potpunu heteroseksualnost ili homoseksualnost. Biseksualnost je plod osobne konstitucije, osobnog iskustva i izvanjskih činilaca koji na osobu utječu ili su utjecali u tome smislu. C.G. Jung govori o animusu kod žene i o animi muškarca, čime na svoj način zastupa teoriju o urođenoj i egzistencijalnoj čovjekovoj biseksualnosti.

Ženska homoseksualnost jednako je stara i poznata kao i muška, ali se o njoj manje govorilo i pisalo, a tako je i dan danas. Zove se još i lezbijstvo, odnosno lezbijska ljubav, po otoku Lezbosu u Grčkoj gdje je živjela pjesnikinja Sapho poučavajući djevojke i u čijim se stihovima nazire erotska ljubav među ženama. Prema njezinu se imenu taj oblik homoseksualnosti zove takođe i safizam. Za žensku homoseksualnost upotrebljava se i pojam tribadija ili tribadizam, prema riječi tribada, kojom su se nazivale prostitutke u staroj Grčkoj. Tribadizam označava više tjelesno-seksualni aspekt ženske homoseksualnosti, dok lezbizam i safizam označuju više osjećajno-crotičko-prijateljsku ljubav među ženama. Muška i ženska homoseksualnost imaju u biti iste značajke, ali se u pojedinim aspektima ipak nemalo razlikuju. Ženska homoseksualnost za razliku od muške gotovo kod svih osoba zahvaća cijelu osobu, nadasve afektivnost, što je osobita značajka ženske psihe. Stoga ona nalazi povlašteno mjesto u intenzivnim ženskim prijateljstvima, koja naizvan rijetko odaju sliku i stvarnost lezbijske ljubavi. Upravo zbog manje naglašene genitalnosti i senzualnosti, a više naglašene osjećajnosti, kod žena je manji osjećaj krivnje i grijeha s obzirom na homoseksualne afektivne manifestacije. Upravo zato ženska homoseksualnost se manje spominje u Svetom pismu i u literaturi, o njoj se manje piše i govori nego o muškoj, manje je se kažnjava i više je tolerirana od muške. Najviše je proširena u zatvorenim ženskim ambijentima i kod neudatih žena i udovica. Naizvan je manje uočljiva nego muška. I ženska homoseksualnost poznaje različite oblike, razine i intenzitete kao i muška, pa ono što je rečeno za mušku uglavnom vrijedi i za žensku homoseksualnost.

3. Posljedice homoseksualnosti

Jedna od najčešćih i najtežih posljedica homoseksualnosti je *osamljenost* osobe.⁸ Homoseksualac je usredotočen na samoga sebe i svoju spolnu ugodu. Narcisoidnost mu je jedna od glavnih oznaka. Redovito ima osjećaj da ga drugi

⁸ Usp. M. ECK, *nav.dj.* str. 213-238; J.M. FERNANDEZ-MARTOS, »Psciolgia e omosessualità«, u *nav. dj. Omosessualità: scienza e coscienza*, str. 86-89.

ne shvaćaju, ne prihvaćaju, da ga odbacuju i osuđuju. On sam sebe najbolje razumije. Redovito živi u stavu obrane sebe i svojih sklonosti i ta obrana pospješuje njegovu egzistencijalnu i psihičku osamljenost. Uzrok te osamljenosti upravo je egocentrizam i narcisoidnost, koji ga ometaju da stupi u normalne odnose sa osobama oko sebe. Usredotočen na sebe, na svoje seksualne sklonosti i želje, on nema osjećaja za druge i za svijet oko sebe.

Budući da je homoseksualac u svojoj srži narcis i egocentrik, on *ne može stvoriti pravo prijateljstvo* i životno zajedništvo s drugima, ni sa homoseksualnim ni s heteroseksualnim osobama. On u drugome gleda predmet, sredstvo, objekt, sebe i svoju sliku. Pravo prijateljstvo bez erotskog elementa nije moguće među homoseksualnim osobama. Ako ponekad i postoji, onda je to moguće zato što bar jedna od njih nije homoseksualna. Homoseksualne osobe vide u prijateljstvu osoba istoga spola uvijek prikrivenu homoseksualnost. Oni često i olako poistovjećuju prijateljstvo s tjelesnom željom i doživljavanjem, što je pogrešno. Homoseksualca zanimaju seksualna želja i strast i njihovo zadovoljenje, a ne drugi kao osoba. Homoseksualac ne može živjeti izvan svoje sebičnosti, sve sudi po njoj, pa i prijateljstvo i zajedništvo s drugima. Zato prijateljstvo i životno zajedništvo s drugima nisu mogući, što još više potencira usamljenost homoseksualne osobe.

Homoseksualna sklonost, a osobito homoseksualna aktivnost, uzrokuje u osobe *osjećaj krivnje i grijeha*. Mnoge homoseksualne osobe su svjesne da homoseksualna sklonost, a nadasve ponašanje, nisu normalni već devijantni i da su pod tim vidom različite od većine ljudi. Ta svijest budi osjećaj krivnje i potištenosti, straha i tjeskobe, osobito ako je osoba svjesna da je i sama tome pridonijela na ovaj ili onaj način. Ako su takve osobe kršćani, onda se kod mnogih javlja ne samo psihički osjećaj krivnje već i moralni osjećaj grijeha, jer su svjesne da takvo ponašanje nije u skladu s Božjom voljom. Ima međutim i onih koji sebe olako oslobađaju osjećaja krivnje i grijeha, smatrajući svoje stanje i ponašanje normalnim i moralnim.

Homoseksualnost je kroz povijest, a i danas, redovito osuđivana, smatrana nenormalnošću i bolešću, odnosno kao pokvareno i za društvo štetno ponašanje. Homoseksualne osobe su kažnjavane, odbacivane i prezirane. One same su toga svjesne i to čini da *žive podvojenim životom*, da glume, da su neiskrene, da zato trpe i pate, da lažu itd. Takav osjećaj i ponašanje čine da se njihova osobnost razara, deformira, ne uspijeva se integrirati i potpuno ostvariti. To su zapravo duboko ranjene i osakaćene osobnosti. Zato su često sklone malodušnosti, pesimizmu, preziru sebe i osobitost svoga tijela i osjećaja, a neke čak počinjaju i samoubojstvo. S jedne strane, neodoljiva homoseksualna sklonost, a s druge strane društvena neprihvaćenost i odbačenost takvog načina života i ponašanja nužno čine da se osoba povlači u sebe i da živi podvojenim životom.

Budući da je vrlo teško živjeti podvojenim životom i zbog osjećaja i stvarne odbačenosti od društva, homoseksualne osobe, osobito u posljednjim desetljećima, javno *istupaju u svoju obranu* i u obranu svojega prava da budu drukčije, tj. brane homoseksualnost kao nešto što je dobro, bar za njih. Ne žele zbog te svoje sklonosti i ponašanja biti diskriminirane, izrugivane i kažnjavane. Ta obrana, pojedinačna i zajednička, osobito je prisutna kod konstitucionalnih homoseksualaca, jer svoju sklonost doživljavaju kao svoju narav. Zato se na različite načine bore protiv društvene i svake druge dis-

kriminacije i netolerancije spram sebe i žele da se u tome smislu mijenja i mentalitet ljudi i zakonodavstvo pojedinih država.

Ima dosta homoseksualnih osoba i njihovih branitelja koji u homoseksualnom ponašanju vide alternativu heteroseksualnom, dapače višu formu seksualnog i ljubavnog života. Zato homoseksualnost brane, uzvisuju i promiču. To su krajnji zastupnici homoseksualnosti, koji su redovito sami homoseksualci i žrtve homoseksualne sklonosti. U tome smislu možemo govoriti o svojevrsnom *zamagljivanju zdrave pameti* i suda kod osoba kao posljedice homoseksualnosti. Homoseksualnost se opravdava kao normalna, jedna od varijanti života ljudske seksualnosti, pa se zato traži njezina javna dopuštenost. Donekle je shvatljivo da osobe koje su homoseksualno usmjerene i koje se redovito i dugotrajno podaju homoseksualnom ponašanju u tome gledaju nešto što je normalno i dopušteno, jer se s vremenom gubi bistrina i jasnoća prosudbe o normalnosti i moralnosti takvog ponašanja. Zasljepljene svojom sklonošću i ponašanjem, takve osobe nisu međutim kadre donijeti u toj domeni objektivan i ispravan sud.

II. Fenomenologija homoseksualnosti

1. Homoseksualnost u prošlosti i danas

Homoseksualnost je poznata u gotovo *svim kulturama* i kod svih naroda.⁹ Uvijek je pratila i prati čovječanstvo kao jedna od njegovih sjena i nepoznanica. Prakticirali su je Hetiti, Asirci, Kelti, Etrušćani. Kod Feničana je bila poznata kao sveta muška prostitucija u hramovima. U Egiptu se spominje već 2.500 godina prije Krista. Poznata je i u islamskoj kulturi. U hinduskoj kulturi je nalazimo isključivo u sakralnim i obrednim manifestacijama i uzvisivana je zbog toga što se vjerovalo da se pojedinac kao osoba ostvaruje kroz crotizam.

U *staroj Grčkoj* osobito je bila izražena u obliku pederastije. U predokratovo vrijeme se tu i tamo spominjala i osuđivala. O homoseksualnosti se počinje više govoriti od 46. olimpijskih igara održanih 596. godine. Prvi autor koji izričito spominje mušku homoseksualnost osuđujući je zacijelo je Solon u šestome stoljeću prije Krista. U spisima se može naći da su poznati ljudi Stare Grčke bili homoseksualci. Likurg (9. st. prije Krista) je u zakonima danim za Spartu napisao među ostalome i ovo: »Nikada neće biti dobar građanin tko ne dijeli svoj krevet s prijateljem«. ¹⁰ Od šestog stoljeća homoseksualnost naprosto cvjeta. Pisci i filozofi je uzvisuju kao uzvišeniji oblik ljubavi. Prema nekima ona je dosta utjecala na procvat tadašnje zlatne grčke filozofske misli.

Teško je točno označiti shvaćanje homoseksualnosti u Staroj Grčkoj i ne može se tako jednostavno uspoređivati s današnjom. Više se promatrala pod vidom običaja i ljepote tijela nego pod moralnim vidom. Makar je u Staroj Grčkoj postojala, ne može se reći da su je svi prihvaćali, odobravali i prakticirali, Homoseksualnost Stare Grčke najuže je povezana s određenim *misaonim oblikom toga doba*, kojeg nije bilo ni prije ni poslije u povijesti čovječanstva.

⁹ Usp. M. ECK, *nav. dj.*, str. 21-77; Th. KEMPE, »Aspetti sociali dell'omofilia«, u *nav. dj.*, *L'omosessualità. Aspetti medico-sociali e pastorali*, str. 73-96; A. MASSONE, *nav. dj.*, str. 31-68 i 189-197; P. LASSO, »Antropologia culturale e omosessualità«, u *nav. dj.*, *Omosessualità: scienza e coscienza*, str. 44-62.

¹⁰ Citat navodi A. MASSONI, *nav. dj.*, str. 35.

Uostalom, treba da znamo da mi ondašnji svijet poznajemo samo kroz rijetke zapise pjesnika i pisaca, koji se po samoj svojoj naravi više osvrću na nešto rijetkoga i neobičnoga nego na redoviti svakidašnji život.

U Staroj Grčkoj osobito su poznata *dva oblika* homoseksualnosti. Prvi oblik je tkz. vojnička homoseksualnost, koja je bila proširena osobito u borbenim gradovima na čelu sa Spartom. Drugi oblik je tkz. pedagoška homoseksualnost proširena osobito u odgojnim sredinama kao u Ateni. Učitelj bi imao učenika za svoga erotskoga partnera. To se zove pederastija i bila je, čini se vrlo proširena.

Homoseksualnost je dobro poznata i u *rimskoj kulturi*. Rim je u svojim počecima bio strog prema homoseksualnim osobama. Bile su kažnjavane šibanjem i doživotnim zatvorom. Bio je običaj da se protivnici osvećuju svojim neprijateljima tako da ih proglaše homoseksualcima, što znači da homoseksualnost nije bila dobro viđena ni odobravana, makar je bila prakticirana.¹¹

Homoseksualnost je poznata i prakticirala se na razne načine i zbog raznih motiva i kod *primitivnih naroda i plemena*. Kod plemena Siwa u sjevernoj Africi muška homoseksualnost je toliko proširena da se muškarac koji nema spolne odnose sa muškarcem smatra nenormalnim. Kod plemena Keraki na Novoj Gvineji homoseksualna aktivnost je nužna da bi se moglo postati članom odrasle zajednice društva. Mladići trebaju najprije biti pasivni a zatim aktivni u homoseksualnim činima a tek potom mogu imati spolne odnose s drugim spolom. Na taj način se kod njih postaje zreloom osobom. Kod australskih Arnada mladići prije sklapanja braka sa ženom sklapaju brak s muškarcem koji može trajati i više godina. Kod nekih plemena homoseksualnost je čak institucionalizirana (Sjeverna Amerika, Sibir). Gotovo kod svih primitivnih plemena homoseksualnost se prakticira analnim putem, ali je poznata i međusobna masturbacija kao i fellatio. Kod nekih drugih plemena homoseksualna aktivnost je zabranjena, više se ili manje tolerira, smatra se nenaravnom i nenormalnom. Istraživanja pokazuju da je više plemena kod kojih se homoseksualnost prakticira nego onih kod kojih se ne prakticira. Kod primitivnih naroda i plemena ona ima mnoga društvena, odgojno-pedagogijska i religiozna značenja. U nekim plemenima homoseksualci su svojevrsni svećenici i ljudi vjeruju da u odnosu s njima ulaze u dodir sa božanstvom.

Homoseksualnost je najuže *povezana s kulturom*. Njezina pojava u Grčkoj, čini se može imati kulturne uzroke u tome što je u to doba u toj kulturi žena bila potisnuta u drugi plan i što se uzvisivala muška snaga i ljepota. U nekim kulturama se prakticiranjem homoseksualnosti rješava problem viška neoženjenih muškaraca, a u drugim opet kao potreba za posrednikom s božanstvom, odnosno rješava se problem impotencije, seksualnog rasterećenja, način uvođenja mladića u zrelu dob, itd. Homoseksualnost je na osobit način raširena u sredinama i kulturama koje se nalaze u moralnoj dekadenciji; bilo kroz povijest, bilo u današnjem hedonističko-permisivnom društvu. proširenost i intenzitet homoseksualnog ponašanja redovito ovisi o tipu kulture i ideologiji koja prevladava u određenoj sredini i vremenu.

Što *današnje društvo* misli o homoseksualnosti i kako se odnosi prema njoj? U javnom mišljenju još su uvijek česte stereotipne slike o homoseksualnim

11 Poznati ljudi Staroga Rima spominju se kao homoseksualci: Neron, Cezar, Marko Aurelije, Virgilije, Ovidije, Kaligula, Hadrijan, Trajan, i drugi.

osobama: siluju dječake, žive u tajnom i zatvorenom krugu osoba, imaju ženske odlike, nestalni su i prevrtljivi kao osobe, mogu se popraviti snagom volje, međusobno se lako prepoznaju, bave se ženskim poslovima itd. Sve to rađa kod heteroseksualnih osoba osjećaj straha, zgražanja i odbojnosti prema homoseksualnim osobama i homoseksualnosti. Homoseksualne su osobe diskriminirane i emarginirane, članovi su manjine koja je određena da živi pod pritiskom društvene većine, što im vrlo teško pada. Zbog te društvene neprihvaćenosti i odbačenosti, homoseksualne osobe mnogo trpe i pate, pa se pokušavaju na različite načine društveno afirmirati i popraviti tu nepravdu od društva i okoline u kojoj žive.

Čini se da je u naše vrijeme homoseksualnost u porastu, da se sve više i više širi u mnogim sredinama. O njoj se sve više otvoreno govori i piše, sve više izlazi u javnost.¹² Možda tome pogoduje permisivnost, potrošački mentalitet, koji u seksualnosti vidi samo potrošačku robu, hedonizam, bezgranična sloboda suvremenog čovjeka i slično. Sve je više publikacija koje potiču na homoseksualno ponašanje i na različite seksualne perverzije, homoseksualnost se sve više tolerira, a sve manje kažnjava. Njezinu širenju pogoduju različite suvremene filozofije i ideologije. Teško je utvrditi stvarni porast homoseksualne aktivnosti. Ima mnogo i pretjerivanja od nekih autora. AIDS sigurno utječe na smanjivanje homoseksualne aktivnosti.

U posljednje vrijeme, osobito pod pritiskom raznih homoseksualnih pokreta i organizacija, mnogo se raspravlja u javnosti i u državnim ustanovama o *legaliziranju* homoseksualnog ponašanja među odraslim osobama.¹³ Ide se sve dotle da se predlaže ozakonjenje homoseksualnog braka. U većini zapadnih zemalja homoseksualnost se još uvijek tretira kao zločin, osobito ako se događa s maloljetnicima, zavođenjem i silovanjem, i stoga se kažnjava, osobito muška.

2. Proširenost i način života homoseksualnih osoba

O proširenosti homoseksualnosti i načinu života homoseksualnih osoba objavljena su brojna istraživanja u mnogim zemljama.¹⁴ Istraživanja i statistike nisu u svemu pouzdani, već su samo indikativni, osobito za teologa i pastoralnog radnika. S obzirom na *proširenost* homoseksualnosti istraživanja pokazuju različite rezultate, ali se uglavnom slažu. Prema Kinseyu 35% američkih

12 Tisuće Amerikanaca iz različitih zvanja javno su očitovali svoju homoseksualnost; odvjetnici, novinari, liječnici, pisci, odgojitelji i drugi. U nekim zemljama sve je više oglasa u dnevnom i periodičnom tisku putem kojih homoseksualne osobe traže međusobne susrete. U Grčkoj odnedavno postoji i »Panseksualna radikalna stranka«, koju su osnovali grčki transvestiti. Kanadska televizija je u srpnju 1974. godine dala reportažu o jednoj homoseksualnoj protestantskoj župi u SAD. Prije nekoliko godina skupina homoseksualaca iz Montreala tražila je pismeno od tamošnjeg nadbiskupa da im dodijeli kapelana.

13 U danskom je parlamentu već duže vrijeme na dnevnom redu diskusija o legaliziranju homoseksualnih brakova. U SR Njemačkoj je 1984. godine u jednoj protestantskoj crkvi prvi put obavljen crkveni obred vjenčanja na kojem su mladenci bili istoga spola, što je službena Crkva odmah osudila.

14 Usp. M. DANNECKER/R. RAICIE, *nav. dj.* str. 23-373; A. P. BELL/M. S. WEINBERG, *nav. dj.*, str. 55-225; P. LASSO, »Sociologia dell'omosessualità«, u *nav. dj.*, *Omossessualità: scienza e coscienza*, str. 95-130; H. van de SPIJKER, *nav. dj.*, str. 25-29; X. THÉVENOT, »Homosexualités masculines et morale chrétienne«, *nav. dj.*, str. 27-75; G. PERICO, *Problemi di etica sanitaria*, Milano 1985, str. 271-272.

muškaraca između mladosti i starosti imali su bar neka fizička homoseksualna iskustva do orgazma. Oko 50% muškaraca koji se nisu oženili do trideset pete godine života imali su homoseksualnu aktivnost do orgazma počevši od puberteta. Dakle, više od trećine muškaraca imalo je homoseksualna iskustva do orgazma, a petina žena jednako tako. Druga istraživanja tvrde da su 4% američkih muškaraca cijeloga života isključivi homoseksualci. Njih 8% je takvo bar tri godine između šesnaeste i pedeset i pete godine života, a 37% imalo je barem neko homoseksualno iskustvo poslije sklapanja braka. Većina statistika dolazi do rezultata da su približno 4% muškaraca i 2% žena pravi homoseksualci, odnosno lezbijke. Neki autori tvrde da je taj postotak veći, a neki opet da je manji. Proširenost homoseksualnosti je svakako različita u pojedinim kulturama, društvenim klasama i povijesnim epohama.

Samo mali broj homoseksualnih osoba je *isključivo homoseksualno aktivan*. Prilično odraslih homoseksualaca načelno isključuje svaki oblik heteroseksualne aktivnosti. To znači da 92% aktivnih homoseksualaca imaju usporedno ili barem povremeno i heteroseksualne aktivnosti — u seksualnoj aktivnosti su biseksualci.

Prema nekim istraživanjima 86% američke populacije *ne odobrava* homoseksualno ponašanje uglavnom zato što ne može zamisliti kao moguć oblik prave ljubavi među homoseksualnim osobama. Mlađe osobe su u tome smislu tolerantnije od starijih. Približno tri četvrtine kršćana ne odobrava homoseksualno ponašanje i smatra ga nenormalnim i nemoralnim.

Homoseksualna sklonost se može živjeti i *živi se na razne načine*. To je u prvome redu seksualno aktivno zadovoljenje vlastitih homoseksualnih sklonosti. Na taj način osoba se ne može potpuno zadovoljiti i ostvariti, jer je ona mnogo više nego tijelo i seksualnost. Nadalje, homoseksualna sklonost može biti potisnuta, što je najčešće kod osoba koje su uglavnom heteroseksualne ili žive u braku. Moralna načela, društvo, osobno dostojanstvo i životni pogledi, savjest itd. čine da osoba tu sklonost potiskuje, ali je ne uništava niti ostvaruje. Uzdržljivost može biti potpuna ili bar djelomična. Homoseksualna sklonost može biti personalizirana u autentičnom odnosu Ja-Ti s osobom istoga spola na svim razinama: genitalnoj, erotskoj, duhovnoj. U tom slučaju osoba prihvaća vlastite sklonosti i uklapa ih u svoj cjelokupni život i osobnost. Konačno, svoju homoseksualnu sklonost osoba može sublimirati zbog različitih motiva: vjerskih, moralnih, društvenih, znanstvenih i drugih. Sublimacija u tom kontekstu označava motivirano održavanje od tjelesno-erotske homoseksualnosti. Seksualne energije se ne uništavaju nego se pretaču u druge vrijedne pothvate i svrhe. Sublimacija treba da bude svakodnevno ostvarivana, ona je životni proces.

Različiti su načini i *oblici prakticiranja* homoseksualnosti: paralelni heteroseksualni i homoseksualni odnosi i aktivnost; snovi, maštanje, misli i misaona zaokupljenost homoseksualnim aktivnostima; homoseksualni promiskuitet i prostitucija; međusobna masturbacija, analni i oralni koitus, poljupci, milovanja, zagrljaji i slično. Kod žena: međusobna masturbacija, cunilingus, genitalno stimuliranje itd. Dijapazon homoseksualne aktivnosti vrlo je širok: ide od prisnog prijateljstva do raznih načina homoseksualne aktivnosti. Ponekada se homoseksualne osobe skupljaju u grupe i susreću na različitim razinama i s različitim ciljevima. To znadu katkada biti prave orgije s opscenim činima u grupi. Homoseksualna aktivnost nerijetko je popraćena drugim sek-

sualnim devijacijama: egzibicionizam, mazohizam, sadizam. Svi ti oblici najčešće nisu isključivi, već se često međusobno izmjenjuju i idu zajedno, već prema prilikama, odnosno prema zahtjevima partnera i vlastitim nutarnjim potrebama.

Učestalost homoseksualnih odnosa kod osoba je različita. Prema istraživanjima, desetak posto osoba se ne upušta u homoseksualnu aktivnost zbog različitih, najčešće etičkih i religioznih motiva. Dva od tri homoseksualca tvrde da imaju jednom ili višeput mjesečno homoseksualni odnos, a jedan od dva jednom ili višeput tjedno. Oni koji žive zajedno kao kopija imaju češće odnose nego oni koji ne žive u kopiji. Većina upitanih ima homoseksualne odnose dvaput do triput tjedno, žene jednom ili dvaput tjedno. Kod mlađih osoba učestalost homoseksualnih odnosa je češća nego kod starijih.

Mjesta gdje se homoseksualne osobe najčešće traže i zajedno nalaze jesu: gay-barovi, hoteli, noćni klubovi, ulice, kupališta, automobili, saune, javni zahodi, kinodvorane, parkovi itd. Zatim većina idu kućama zajedno s partnerom i ostaju zajedno cijelu noć ili nekoliko sati.

Početak homoseksualnog ponašanja i aktivnosti variraju od osobe do osobe. Istraživanja pokazuju da je približno 20% homoseksualaca počelo imati prve homoseksualne odnose već prije adolescencije: 40% osoba počelo je s tim aktivnostima u mladenaštvu; približno 25% osoba poslije dvadeset i pete godine života, a neki i kasnije.

Mnoge homoseksualne osobe često mijenjaju partnera. To je zato jer traže isključivo seksualni užitak. Po srijedi je velik promiskuitet. Razlozi koji ih na to navode, prema njihovim iskazima, različiti su: zbog homoseksualne kompulzivnosti, tj. osjećaju homoseksualnu strast jačom od volje, neodoljivom; zbog boljeg fizičkog i psihičkog zdravlja, radi toga da se osoba sve bolje oslobađa određenih strahova, opsesija, napetosti; nježnosti koju traže i nalaze u promjenama partnera; zbog nade da će naći stalnog dobrog partnera te zbog drugih motiva. Većina upitanih homoseksualaca promijenilo je najmanje između 100 i 500, pa i više, partnera.

Prema statistikama, između trećine i polovine homoseksualaca žive kao *homoseksualna kopija*, često zajednički stanujući. Na taj način bar donekle ublažuju svoju usamljenost. Kada se radi o vjernicima kršćanima, onda jedno od troje želi živjeti u kopiji prema uzoru na heteroseksualnu kopiju, a ne želi stalno mijenjati partnera. To im stvara manji ili nikakav osjećaj krivnje i grijeha. Homoseksualne kopije prilično su nestabilne i kratkoga su vijeka; u prosjeku traju tri godine. Kod homoseksualnih kopija seksualna nevjernost je mnogo veća nego kod heteroseksualnih, zapravo je to opća pojava, najčešće uz znanje i odobravanje stalnog partnera. Razlozi zašto su homoseksualne kopije nevjerne i nestabilne uglavnom su: nedostatak uzorka homoseksualne kopije; društvo koje osuđuje dvoje muškaraca koji zajedno žive; isključenost potomstva; nedostatak legalnog zakonodavstva; nadasve psiho-seksualna struktura osobe kojoj nedostaje seksualna naravna nadopuna; narcisoidnost homoseksualne osobe, itd. Nemoguće je govoriti o pravoj kopiji jer su homoseksualne osobe u biti narcisoidno usmjerene, egocentrične su i nisu sposobne za pravu ljubav. Temeljni egocentrizam homoseksualne osobe ne prihvaća drugu osobu kao drugu, već u funkciji sebe i svojih osjećajno-seksualnih potreba. Tu nema prave ljubavi, pa zato ni pravoga zajedništva ni prave kopije.

Homoseksualna *prostitucija*, muška i ženska, također je poznata i prakticira se, osobito u velikim svjetskim metropolama. Osobe ne moraju čak ni biti homoseksualci ni biseksualci, ali dužim prakticiranjem homoseksualne prostitucije heteroseksualnost slabi i može otići u drugi plan. Ta vrsta prostitucije uglavnom se prakticira zbog zarade ili zbog seksualne naslade. Takve osobe najčešće se nalaze na javnim mjestima, gdje je redovito velik promet svijeta; kolodvori, ulice, parkovi i slična mjesta. Cijena varira prema tome što mušterija traži. Homoseksualnu prostituciju ne odobravaju ni mnogi homoseksualci i vrlo je opasna, ponekad i za život osobe.

Homoseksualne osobe kao takve naizvan uglavnom *nisu prepoznatljive*, ponašaju se i izgledaju obično. Makar je opće mišljenje da homoseksualac ima ženske manire i izgled, a lezbijka obratno, to je ipak redovito pogrešno. Homoseksualnost ne utječe bitno na izvanjsko ponašanje osobe i homoseksualne osobe se nalaze u svim sredinama, zanimanjima, ambijentima. Ne razlikuju se bitno od heteroseksualnih osoba u vjeri, politici, radu itd.

Čini se ipak da se *neka zvanja* i zanimanja posebno draga, privlačna i prikladna za homoseksualce, odnosno u njima ih se najviše i najčešće nalazi. Kao da su češći među umjetnicima, pjesnicima, krojačima, odgojiteljima, mornarima itd. Čini se da homoseksualnost ne utječe svjesno na izbor zvanja, nego više nesvjesno i nehotično.

Koliko homoseksualna usmjerenost *utječe na život osobe*? Prema istraživanjima, čini se, da bitno ne utječe na izbor zvanja, na radni učinak i slično. Religiozno gledajući kod većine nema veći utjecaj, kod nekih slabi vjeru i njezino prakticiranje. Globalno gledajući homoseksualne osobe su više distancirane od Crkve nego heteroseksualne. Politički gledajući, homoseksualne osobe uglavnom su nezavisne, odnosno sklonije radikalnijim strankama. U bračnom i obiteljskom životu uglavnom nisu uspješni i sretni i redovito dolazi do rastave braka i obiteljskih lomova i tragedija. Sklapaju prijateljstva uglavnom s osobama istoga spola i nemaju mnogo prijatelja. Poneki uspijevaju sklopiti i živjeti relativno dobro i prava heteroseksualna prijateljstva. Slobodno vrijeme provode uglavnom sami doma, malo idu u kino, kazalište i druge zabavne krugove i mjesta. Sportom se malo bave. Goste nerado pozivaju i nerado se u goste odazivaju.

3. Homoseksualna udruženja i pokreti

Homoseksualne osobe osjećaju oko sebe određeno nepovjerenje, prezir, odbacivanje, osjećaju da su u društvu drugorazredne i za druge opasne, osobe od kojih se treba čuvati i braniti. Zato spontano traže osobe i prijatelje sebi slične, druge homoseksualne osobe. Stvaraju tako *homoseksualne skupine*, u kojima homoseksualci nalaze određenu sigurnost, bolje se osjećaju, nadilaze osjećaj osamljenosti, imaju osjećaj da su shvaćene, prihvaćene i na neki način osigurane.¹⁵ Teško je doći do rezultata s obzirom na strukturu, broj osoba i način života u homoseksualnim skupinama. Katkada su to male zajednice, prilično kompaktne i solidne, drugi put opet samo obična povremena i nefor-

15 Usp. H.G. WIEDEMANN, *Homosexuelle Liebe*, Stuttgart 1982, str. 171-184; J.B. Elshatin, »Politica omosessuale: il peradosso della liberazione gay«, u AA. VV., *Omosessualità*, Milano 1984, str. 114-146; G. PERICO, nav. dj., str. 269-271; J. DEEDY, »L'Eglise Catholique et l'homosexualité«, u *L'actualité religieuse*, 40 (1986) str. 36-38.

malna sastajanja. Sudionici su različite dobi, zanimanja, društvenog položaju odgoja. Imaju vlastiti rječnik i geste raspoznavanja. Kadšto imaju čak i određene norme ponašanja. Skupina je os oko koje se vrti osobno maštanje i afektivnost. Osoba u skupini nalazi potporu, često namještenje i rad. Za mnoge bi napuštanje skupine značilo ostati bez svega spomenutoga.

Potreba za potporom, razumjevanjem i sigurnošću potakla je mnoge homoseksualne osobe da stvore svoja *udruženja* koja će im u javnome mnijenju, u društvu i pred vlastima osigurati određeni životni prostor.¹⁶ Takva udruženja imaju svoja pravila, glasila, iskaznice. Zastupaju mišljenje da je homoseksualnost alternativna heteroseksualnosti i traže potpunu slobodu u seksualnom ponašanju. Brane prava homoseksualnih osoba na svim razinama, traže da budu javno i pravno priznati u društvu i kao takvi poštivani i vrednovani. Danas u svijetu postoje tisuće homoseksualnih skupina, udruženja i organizacija. Imaju svoje centre, klinike, socijalnu službu, osiguranja, sportske centre,¹⁷ proizvode filmove, organiziraju susrete. Imajući sve to u vidu, danas se s pravom govori o pravom homoseksualnom pokretu i kulturi, koji su mnogovrsni i vrlo djelatni i utječu na cjelokupni društveni život.

Gay-tisak uvelike je pridonio širenju homoseksualne kulture i pokreta. Šezdesetih godina imamo u SAD već stotine novina, revija i drugih publikacija koje pišu o potisnutosti homoseksualnih osoba i pomažu im da izidu iz izoliranosti i stupe u međusobne kontakte. Spomenuti tisak stvorio je određeni homoseksualni moral i političko razmišljanje, koji su u mnogome utjecali i utječu na pojedince i društvo u cjelini.

Potkraj šezdesetih i u sedamdesetim godinama, osobito u SAD homoseksualni pokret postaje militantan i *pravi pritisak* na raznim područjima društva i života. Čini se pritisak na zakonodavstvo da ne kažnjava slobodno homoseksualno ponašanje među odraslim osobama, pa zakonodavstvo pomalo u tome pogledu i popušta. Utječe snažno na sredstva društvenog priopćavanja da se homoseksualnost ne propagira kao devijacija, da se upozorava na nepravde prema homoseksualnim osobama, da i one imaju temeljna prava kao i sve druge osobe. Pravi pritisak na medicinu i liječnike da se homoseksualnost ne tretira kao devijacija i bolest, već kao pozitivna varijanta ljudske seksualnosti. Čini se

16 Prvo važno homoseksualno udruženje *Mattachine* osnovano je u SAD 1951. godine. Glavni mu je cilj bio da pomogne homoseksualnim osobama da postanu svjesne da su manjina koja je u društvu potlačena, potisnuta, odbačena. U isto vrijeme lezbijke osnivaju udruženje *Billiusove kćeri*. Oba udruženja zahtijevaju poštovanje i traže pomoć od važnih osoba s područja zakonodavstva, psihijatrije, religije.

17 Do sada je održana jedna gay-olimpijada (1982) i jedne gay-igre (1986) u SAD. Na programu igara je bilo više sportskih vještina i sudjelovalo je nekoliko tisuća homoseksualaca. To je neka imitacija pravih olimpijskih igara.

pritisak na vjerske zajednice i Crkvu, u kojima se počinju stvarati udruženja i organizacije u obranu homoseksualnih osoba.

Homoseksualni pokret je našao mjesta i u *Crkvenim krugovima*.¹⁸ »Dignity« je organizacija katoličkih homoseksualaca, koja ima više od 100.000 članova i više od 100 zajednica po cijeloj Americi. Održava nacionalne i religiozne skupove, traži aktivnu prisutnost homoseksualnih osoba u Crkvi i prostorije za njihove susrete. U svojim novinama jasno tvrdi da joj je svrha mijenjati moralno i društveno naučavanje Katoličke crkve da »gay« nadu mjesta u Crkvi. »Catholic Coalition for Gay Civil Rights« je druga organizacija katoličkih homoseksualaca u SAD. »Quest« je ime engleskog udruženja homoseksualaca analognog »Dignity«. Nijedna od njih nije službena Crkvena organizacija. Dapače, upravo su one i njima slične osuđene vatikanskim dokumentima o pastoralu homoseksualnih osoba iz 1986. godine.

Kršćanski homoseksualci razvili su i vlastitu *hermeneutiku*, bolje rečeno hermeneutsku sumnju prema tradicionalnim pogledima i o homoseksualnoj aktivnosti i o njihovim osudama. Ta hermeneutika, među ostalima ima oznake: Crkva je prihvatila pogrešne poglede o homoseksualnosti od Zapadne kulture; krivi pogledi na homoseksualnost potječu još od Sv. Augustina, koji je prezirao spolnu aktivnost čak i u braku, a spolnost najuže povezoao s grijehom; prisutnost homoseksualne fobije kod svećenika, tj. prezir homoseksualnosti zbog toga što nisu sposobni prihvatiti vlastitu homoseksualnu sklonost; Crkva još uvijek ne uspijeva vidjeti i priznati da i homoseksualne osobe mogu biti zrele, odgovorne i svete; gleda se samo na autoritet učiteljstva i Svetog Pisma, a ne gleda se i na životno iskustvo i rezultate empirijskih znanosti, što je nužno za ispravno moralno vrednovanje homoseksualnosti i homoseksualnog ponašanja.

Homoseksualni pokret nije mimoišao ni *našu zemlju*. U travnju 1984. godine u Ljubljani je održana manifestacija pod naslovom »Magnus — homoseksualnost i kultura«. Bila je to izložba raznih homoseksualnih publikacija, uz filmove, predavanja, video programe, i dr. Cilj manifestacije koja je okupila nekoliko stotina osoba, bilo je: postaviti teorijske osnove za razmišljanje o homoseksualnosti. Predavači su bili poznati ljudi iz svjetskog gay-pokreta. A u Zagrebu je Omladinski radio prvi nakon skupa u Ljubljani izišao u javnost emisijom o homoseksualnosti radi njezina propagiranja i liberaliziranja. Kasnije je još jednom održan sličan skup u Ljubljani. O ovome su opširno izvjestile dnevne novine, tjednici i revije.

18 Prva organizacija koja je nastala u crkvenom kontekstu bila je *Council on Religion and the Homosexual*, sa sjedištem u San Francisku, već 1964. godine. Protestantske crkve počele su uključivati homoseksualne osobe među svoje aktivne članove i kod njih imamo među ostalim slijedeća homoseksualna udruženja: *Integrity* u Episkopalnoj crkvi; *Affirmatin* u Metodičkoj crkvi; *Evangelicals Concerned* u drugim crkvama; *Metropolitan Community Church*, je sastavljena isključivo od homoseksualnih osoba. *New Ways Ministry* je američka organizacija koja ujedinjuje katoličke homoseksualne svećenike i redovnike. *Homosexuelle und Kirche* je udruženje njemačkih homoseksualnih osoba koje je raspostranjeno po cijeloj SR Njemačkoj. Postoje i sinagoge za homoseksualne osobe u SAD.

4. Deklarirana etika kršćanskih homoseksualaca

Znanstvena istraživanja, iskustva i svjedočanstva homoseksualnih osoba gotovo su jednodušna u tvrdnji da se psihoseksualno usmjerenje homoseksualnog tipa *ne izabire* svjesno i hotimično, već da se jednoga dana jednostavno otkrije afektivna i erotska privlačnost prema osobama istoga spola. Katkada se to otkrije rano, najčešće u mladčnaštvu, a nekada u zrcloj dobi, pa i kasnije. Baš zato što homoseksualna sklonost nije plod vlastitoga izbora, homoseksualne se osobe trude da koliko je moguće, opravdaju svoje stanje, odnosno zastupaju svojevrsni moral koji opravdava ili bar dekulpabilizira homoseksualno ponašanje.¹⁹

Homoseksualne osobe žele da ih se promatra i da im se pristupa kao *cjelovitim osobama*, a ne kao homoseksualcima što je vrlo važno jer se osobu nikada ne može svesti na samo jednu njezinu komponentu, samo na seksualnu dimenziju. Homoseksualna osoba ne može se svesti na njezinu homoseksualnost. Drugim riječima, u kršćanskim očima homoseksualna osoba je najprije dijete Božje, osoba, angažirana kao i drugi u izgradnji boljega svijeta. I uvijek treba da se ima na pameti da je toliko slučajeva i vrsta homoseksualnosti koliko je osoba s takvim sklonostima.

Nadalje, homoseksualne osobe traže od svakoga pravedan i ispravan pristup da se njihova *seksualnost ne svodi* samo i isključivo na njihovo seksualno ponašanje, što je takođe ispravno i zakonito. I to ne vrijedi samo za njih, već i za heteroseksualne osobe. Seksualnost je moć koja se može živjeti na različite načine i neka pogrešna seksualna ponašanja ne daju pravo da se cijela seksualna stvarnost gleda kroz tu prizmu, pogrešno procjenjuje i osuđuje.

Da li i u kojoj mjeri homoseksualna sklonost i ponašanje izazivaju u osobama *osjećaj grijeha*? Prema nekim istraživanjima kršćanski homoseksualac od četiri tvrdi da je njegovo ponašanje u suprotnosti sa vjerom, a jedan od deset da je ta suprotnost vrlo velika. Dvije trećine kršćanskih homoseksualaca tvrde da njihovo ponašanje ni malo ne utječe na njihovu vjeru, nema nikakvih konflikata između homoseksualnog ponašanja i vjere. Osobe koje su u vjeri življe i angažiranije, osjećaju jače konflikte između svojega homoseksualnog ponašanja i vjere. Isto tako, jače konflikte osjećaju osobe koje se češće upuštaju u homoseksualnu aktivnost. Život u homoseksualnoj kopiji umanjuje osjećaj grijeha. Samo desetina kršćanskih homoseksualaca su dubokoga uvjerenja da je njihovo ponašanje grijешno, da su homoseksualni odnosi grijeh.

Da li bi se homoseksualne osobe *mijenjale* u svojem ponašanju tako da postanu heteroseksualne kada bi im to bilo moguće i lako? Na to polovica upitanih, prema statistikama, odgovara da ne bi, četvrtina, da bi, četvrtina nije odlučna. Oni koji žele promjenu to bi učinili zato da mogu osnovati obitelj, da svoj seksualni život ne žive u skrivenosti, jer im je homoseksualnost velik teret i križ, itd. Oni koji ne žele promjenu brane svoje stanje na različite načine: u skladu sa svojom osobnom naravi i Božjom voljom; Bog ih ljubi kakve ih je stvorio i kakvi su sada; u pogledu homoseksualnosti vjera nema što reći; zadovoljni su što su takvi; homoseksualnost nije bolest itd. Mlađi su manje

¹⁹ Usp. X. THÉVENOT, »Homosexualités masculines et morale chrétienne«, *nav. dj.* str. 76-124; H.G. WIEDEMANN, *nav. dj.*, str. 109-170.

skloni promjeni i imaju manje moralnih problema s vlastitom homoseksualnošću.

Ideal afektivnog života trećine kršćanskih homoseksualaca je život u stabilnoj i dobroj vezi s jednom osobom istoga spola, prema uzoru na heteroseksualni brak. Međutim, samo 4% kršćanskih homoseksualaca tvrdi da im je ideal duboko i stalno jednospolno prijateljstvo bez tjelesnih odnosa, što bi odgovaralo i uputama Crkve. Prema tome se vidi da postoji velik raskorak između moralnog ideala kršćanskih homoseksualaca i službenoga Crkvenoga nauka na ovom području.

Moralno opravdanje svojega ponašanja homoseksualne osobe vide u moralu ljubavi. *Etika ljubavi* kriterij je moralne prosudbe njihova seksualnog ponašanja. To je opće mišljenje među kršćanskim homoseksualcima. Ako seksualno ponašanje – homoseksualno ili heteroseksualno, svejedno – nije izraz ljubavi, onda ga oni kao kršćani odbacuju. Prema Wiedemannu, evangelistička etika gleda u prvome planu ljubav prema bližnjemu, a ne seksualnost. U prizmi opće ljubavi gleda i prosuđuje i spolne odnose i aktivnosti. Bilo da se osoba više heteroseksualno ili homoseksualno osjeća i ponaša jednako je voljena od Boga. Pouzdanje i vjera u Božju ljubav čini je slobodnom ljude voljeti i poštivati, bilo da su muškarci ili žene. On izričito tvrdi: »Ne radi se o tome nití je važno što dvije osobe čine jedna s drugom, nego kako se ponašaju prema sebi i partneru. Ne radi se o tome koga osoba voli, već kako ona to čini.«²⁰

Za trećinu kršćanskih homoseksualaca homoseksualnost je *ekvivalentna heteroseksualnosti*, ona je, jednostavno, alternativno seksualno ponašanje, makar s više teškoća izvanjske naravi. »Heteroseksualni odnosi nemaju nikakav veći rang od homoseksualnih«, tvrdi Wiedemann²¹, važno je i odlučujuće da se dvije osobe stvarno vole i međusobno pomažu a ne kojega su spola. Tri četvrtine homoseksualaca drže da homoseksualnost nije devijantno ponašanje i anomalija, kako uči Crkva. Osobito su mlađi u takvome gledanju brojniji zbog želje za većom seksualnom slobodom i užitkom.

Branitelji homoseksualnog ponašanja tvrde da homoseksualni čini nisu grešni i zato navode različite argumente. Spominjemo dva. To je, u prvom redu, iskustvo. Homoseksualne osobe nisu krive, kažu oni, nisu izabrale takvu sklonost i ponašanje, već su se kao takve jednostavno otkrile, a trebaju i žele biti sretni i uravnotežene, zašto im je potreban i seksualni, u ovom slučaju homoseksualni život. Tako razmišlja približno tri četvrtine upitanih u raznim istraživanjima. Ono što osobu psihički uravnotežuje nije moguće da je grijeh – tako misle mnogi. Mnogi su uvjereni da im homoseksualni čini ne štete, dapače da im pomažu i za njih su dobri, plodonosni i obogaćujući. Tvrde da su, prihvativši svoju homoseksualnost, mnogo spremniji pomoći drugima i da su požrtvovniji. Jasno je da tako ne misle sve kršćanske homoseksualne osobe.

Kao potvrdu da homoseksualno ponašanje nije grešno branitelji homoseksualnosti donose i svoje tumačenje *Svetoga Pisma*. Misle da Biblija osuđuje homoseksualnost jer se za seksualnost zanima samo pod prokreativnim vidom. Biblijski autori nisu poznavali etiologiju homoseksualnosti, pa je nisu mogli gledati drukčije nego kao nešto što je zlo i pokvareno. Homoseksualnost se osuđuje u Bibliji i radi očuvanja od idolatrije susjednih naroda. Biblija uzvisuje

20 H.G. WIEDEMANN, *nav.dj.*, str. 121.

21 H.G. WIEDEMANN, *nav. dj.*, str. 122.

homoseksualno prijateljstvo između Davida i Jonatana (usp. 2 Sam 1, 26). Isusu je sigurno bilo poznato i homoseksualno ponašanje i njegovih suvremenika, ali ga nije osuđivao, o toj osudi nije ništa zabilježeno u evanđeljima, dok je druge grijeha osuđivao. Sveti Pavao osuđuje samo idolatrijsku homoseksualnost. Ako bi neki tekstovi i osuđivali homoseksualnost, zar Isus ne govori o ljubavi i moralu ljubavi? Biblija govori da su homoseksualni čini objektivno manjkavi, ali ne kaže da se ponekad ne mogu činiti, isto što tvrdi da je ropstvo nešto loše, ali ga time odmah ne dokida.

Kako se homoseksualne osobe *odnose prema Crkvi*? Većina Crkvu doživljava kao vrlo reakcionarnu u seksualnoj domeni, kao onu koja nije sposobna slušati i saslušati iskustva i potrebe svojih vjernika, kao onu koja ih osuđuje. Mnoge homoseksualne osobe napuštaju Crkvu zbog svoje homoseksualnosti zato što su u tome neshvaćene i neprihvaćene, osobito od svećenika. Crkvu doživljavaju teško i zato što o homoseksualnosti uglavnom šuti, kao da homoseksualnost ne postoji. Malo je homoseksualnih osoba koje traže pomoć u Crkvi, a još manje onih koje je dobivaju. Oni očekuju od Crkve više razumjevanja i prihvaćanja.

Ima mnogo homoseksualnih osoba koje tvrde da im je njihova homoseksualnost pomogla da se *približe Bogu*. Kako? U prvome redu, homoseksualac se osjeća jadan, slab, nemoćan, odbačen, neshvaćen, što može dovesti do osjećaja poniženja, i to je zlo. Ali se to poniženje može pretvoriti u pravu poniznost i pravo duhovno siromaštvo. To je velika šansa za takve osobe, jer ih takva poniznost približava Bogu. I bolesne i devijantne osobe mogu postati i biti svete ako to žele i oko toga nastoje i trude se. Zatim homoseksualnost posvjedočuje osobi da je obično stvorenje i budi u njoj nadu i pouzdanje u Boga, koji je jedini dobro shvaća i prihvaća, i to je može približiti Bogu. Kao odbačene homoseksualne osobe se lakše solidariziraju s odbačenima, nemoćnima, prezrenima, potrebnima pomoći, što je duhovno i evanđeoski dobro. Homoseksualnost kao osobna uvjetovanost može pomoći osobi da bolje doživi Božje milosrđe i oprostjenje. Odbačena od obitelji, kolega, na radnom mjestu, u društvu, homoseksualna se osoba više nego druge treba da uči praštati, prema uzoru na Krista, koji odbačen i izrugivan oprašta svojim progoniteljima. Homoseksualnost može osobi pomoći da ispravnije shvaća Boga, da stekne i ima pravu sliku o Bogu ljubavi, Ocu koji voli i prašta, a ne samo kao onaj koji sudi i kažnjava. Na ovaj i slične načine življena homoseksualnost nije samo nešto negativno, već može pomoći osobi da se više približi Bogu, da se bolje posvećuje, da se ostvaruje kao osoba i da pomaže drugima.

Homoseksualnost može osobu i *udaljiti od Boga*, u smislu da kršćanin u njoj ne vidi zlo i da je na razne načine opravdava: osoba čini to zlo, ali je zato otvorena drugima; na svijetu ima gorih ljudi; homoseksualnost je prisutna i kod životinja, dakle, prirodna je pojava; ako heteroseksualne osobe griješe, zašto ne bi i homoseksualne; osoba nije kriva za svoju homoseksualnost, nego roditelji i društvo; prihvaćanjem moralnog shvaćanja prema kojemu homoseksualnost nije grijeh itd. Ta i slična gledišta osobu udaljuju od objektivne istine i moralnosti, pa onda i od samoga Boga. Nadalje, homoseksualnost može udaljiti od Boga tako da budi sumnju u Boga i njegovu opstojnost, tj. Bog je dobar i ne može stvoriti zlo, a homoseksualna osoba je zla, dakle Boga nema. Opći problem nevjere u Boga zbog zla koje je prisutno u svijetu ovdje se konkretno doživljava i osjeća. Budi, nadalje, sumnju u Božju dobrotu, tj. osoba se pita

kako joj je Bog mogao dopustiti da bude homoseksualna. Te misli često uzrokuju udaljavanja od vjerske prakse, sve do ogorčenosti prema Crkvi, jačoj homoseksualnoj aktivnosti, kao načinu osvete prema Bogu. Ta i slična razmišljanja mogu zaista učiniti da se osoba udalji od Boga.

III Uzroci homoseksualnosti

Vrlo je važno poznavati uzroke homoseksualnog ponašanja, jer to pomaže što boljoj terapiji i moralnoj prosudbi i pastoralnim smjernicama o tom fenomenu. Uzroci homoseksualnoj sklonosti i ponašanju *različiti* su.²² Temeljno je pitanje: da li je ona urođena ili stečena. Autori se u tome ne slažu dokraja, makar uglavnom prevladava mišljenje da je homoseksualnost nešto što je osoba stekla, osobito kroz odgoj i pod uticajem društvenih faktora, ne isključujući i moguće faktore nasljedne naravi. Autori se jednodušno slažu da je homoseksualnost istovremeno plod raznovrsnih činilaca, koji variraju od osobe do osobe. Radi preglednijeg izlaganja svrstavamo ih u tri skupine: biologijske, psihologijske i društvene naravi.

Da bi se određeno čovjekovo ponašanje što bolje shvatilo, često ga uspoređujemo sa životinjskim, pa tako mnogi čine i s homoseksualnošću pod vidom traženja njezinih uzroka. Istraživanja pokazuju da i *kod životinja* postoji homoseksualno ponašanje.²³ Ono je međutim vrlo rijetko. Teško je govoriti o urođenoj životinjskoj homoseksualnosti, ona je uglavnom epizodna i uzrokovana mnogočime. Često je plod umjetne ambijentalne uvjetovanosti u kojoj životinje žive, s ciljem da se promatra njihovo ponašanje i da ih se općenito studira. Čini se da se životinjska homoseksualnost ne može protumačiti hormonalnošću. Ona je uglavnom prolazna. Sve to može donekle pomoći pri proučavanju ljudske homoseksualnosti, ali je ne može potpuno razjasniti, budući da je čovjek za razliku od životinje razumsko, osjećajno, kulturno, odgojno i slobodnovoljno biće.

1. Uzroci biologijske naravi²⁴

Da li je homoseksualna sklonost *nasljedna*? Kallmann je izvršio pokuse na muškim blizancima (85 kopija), od kojih je jedan bio poznat kao homoseksualac, i došao do rezultata da je velika većina jednojajčanih blizanaca takva. To upućuje da postoje neki hereditarni faktori koji u određenim prilikama i uvjetima čine da se pojavljuje homoseksualnost. Drugi istraživači su, međutim, došli do rezultata da je jedan od blizanaca homoseksualac a drugi heteroseksualac. Stoga još uvijek nije dokazana teorija da je homoseksualnost nasljedna.

22 Usp. W. BRÄUTIGAM, *nav. dj.*, str. 78-97; B. HÄRING, *nav. dj.*, str. 135-136; Ch. WOLF, *nav. dj.*, str. 57-113; G. GATTI, *Morale sessuale educazione all'amore*, Torino 1979, str. 139-140; F. BERSINI, *nav. dj.*, str. 248-252; H. van de SPIJKER, *nav. dj.*, str. 19-25; X. THÉVENOT, »Homosexualités masculines et morale chrétienne«, *nav. dj.*, str. 135/186; W. MÜLLER, *nav. dj.*, str. 19-42; G. DURAND, *nav. dj.*, str. 241.244; G. PERICO, *nav. dj.*, str. 273-275.

23 Usp. J. Gafo, »Biologia dell'omosessualità umana: transizione o salto?«, u *nav. dj.*, *Omosessualità: scienza e coscienza*, str. 34-43.

24 Usp. M. ECK, *nav. dj.*, str. 103-130; A. MASSONE, *nav. dj.*, str. 111-154; J. GAFO, *nav. dj.*, str. 23-71; A. MASSONE, *nav. dj.*, str. 155-175; J. M. FERNANDEZ-MARTOS, *nav. dj.*, str. 63-85; X. THÉVENOT, »Homosexualités masculines et morale chrétienne«, *nav. dj.*, str. 145-166.

Neki drže da bi *tjelesna struktura* osobe takođe mogla biti uzrok homoseksualnosti (dijametar ruku, jačina kostiju, konstitucija i jačina mišića, uska ramena, tjelesna debljina, glatka koža itd.) ili pak vanjski izgled osobe: velika dobrotu, mladenački izgled lica, nedostatak brade ili slaba brada, duga kosa. Ta je teorija još manje utemeljena i vjerojatna, jer sve spomenuto je posljedica razvoja, odgoja, osobne konstitucije.

Ima onih koji misle da bi homoseksualnost bila *genski* uvjetovana. Genetika tvrdi da između jasne ženske (XX) i jasnog muškarca (XY) zbog različitog kromosomskog sastava postoje razne međuforme: za muškarca npr. XYY kad će biti naglašene muške oznake, ili XXY kad će muške oznake biti smanjene; Za ženu npr. XO i XXX, koji u oba slučaja pospješuje ženske oznake. Postoje i druge kombinacije kromosoma, pa prema tome i interseksualnih stanja i uvjetovanosti. Poznato je takođe da postoje geni čije fenotipske seksualne značajke nisu identične genskim seksualnim karakteristikama, tj. anatomski muškarac posjeduje ženske gene ili obratno. Da li je to uzrok homoseksualnosti? Istraživanja su pokazala da je to istina samo u rijetkim slučajevima. Moguće je da je homoseksualnost urođena u genima jer je moguće da dođe do kromosomskih abnormalnosti i poremećaja, što može učiniti da se to očituje u ireverzibilnim homoseksualnim sklonostima. Ali to ne mora biti uvijek i automatski. Mogu postojati sindromi seksualne gensko-kromosomske poremećenosti, a da to nema nikakve veze s homoseksualnošću. Svakako, vrlo su rijetke osobe s genskim uzrocima homoseksualnosti i znanstveno nije utvrđeno da je homoseksualnost urođena.

I sami *hormoni* možda bi mogli utjecati na pojavu homoseksualnosti u smislu da bi ona ovisila o prisutnosti ženskih sekundarnih hormona u muškarcu i muških u ženi. Ako bi to bilo tako, onda bi se davanjem hormona homoseksualna sklonost mogla umanjiti ili čak otkloniti. Moglo bi se nekoga učiniti homoseksualcem dajući mu ženske hormone. Davanje hormona može međutim utjecati samo na sekundarne seksualne značajke kod osobe, ali to nije znanstveno dokazano. Davanje hormona do sada je pokazalo da se libido povećava, ali se ne mijenja. Najviše što se time može postići jest utjecaj na sekundarne značajke osobe i njihova određena promjena. Ljudsko seksualno ponašanje, za razliku od životinjskoga, više ovisi o mozgu nego o hormonima i, prema tome, o kulturi i odgoju. Ipak, spomenute biologijske datosti ne isključuju da homoseksualnost može kao *jedan od uzroka* imati i genetsko - kromosomsko - hormonalne činitelje. Oni vjerojatno nisu odlučujući, ali ih ne bismo smjeli olako odbaciti. Stvar treba da se potanko znanstveno ispita i provjeri. Homoseksualna sklonost i ponašanje nisu toliko povezani uz samo tijelo koliko uz cijelu osobu. Obično nije homoseksualna sklonost ona koja uzrokuje poremećaje u osobnoj strukturi, već je pogrešna osobna struktura ona koja uzrokuje i jača homoseksualnu sklonost.

2. Uzroci psihologijske naravi²⁵

Prema Freudu i njegovim sljedbenicima jedan od uzroka homoseksualnosti mogao bi biti zaustavljanje u jednoj fazi ili vraćanje na *prethodne faze* seksualnoga razvoja osobe (oralnu, analnu, faličku) i to poglavito stoga što je to zaustavljanje ili je povratak na egocentrički stadij seksualnoga razvoja. Prema Freudu, svaki je čovjek donekle homoseksualno usmjeren, bilo da tu usmjerenost aktualizira ili je potiskuje odnosno sublimira u druge vrijedne svrhe. Homoseksualnost je uvijek i svugdje prisutna, makar na latentan način.

Tabu incesta ili Edipov kompleks, tj. fiksacija vlastite ljubavi na majku s kojom se ne može i ne smije spolno općiti, može također biti uzrok homoseksualnosti. S majkom se, naime, lako poistovjeti svaka ženska osoba, koja onda igra ulogu majke i s kojom je povezan tabu incest. Heteroseksualnost bi narušila taj tabu incesta, što, psihološki gledano, osobi nije moguće shvatiti i prihvatiti i zato onda lako može doći do homoseksualnosti. Odbijanje tog tabua može biti dvostruko: ili prekršaj ili devijacija, a homoseksualnost je najčešći oblik devijacije.

Psihologijski gledano, homoseksualnost je često plod lošeg odnosa djeteta prema roditeljima, plod loše seksualne identifikacije zbog *poremećenih odnosa s roditeljima*. Uzrok homoseksualnosti može biti majka ako je previše intimna sa sinom, previše posesivna, prevelika zaštitnica koja ubija naravnu autonomiju sina, ako je ljubomorna zbog drugih ljubavi koje sin ima i gaji. Otac je za dijete tu suparnik spram majci, ali i uzor da ostvari svoje heteroseksualne želje. Dijete misli: ako budem kao otac, ostvarit ću svoj heteroseksualni život. Ako otac u svojoj ulozi zakaže, to onda može biti uzrok homoseksualnosti sina, jer mu nedostaje očinski model.

Jedan od važnijih uzroka homoseksualnosti je *pogrešan odgoj* djeteta. Teren za homoseksualnost je možda već pripravljen u poremećenu seksualnom razvoju, ali je odlučujuće da se ta latentna homoseksualnost učini stvarnom. Roditelji, osobito majka, u tome igraju veliku ulogu. Homoseksualnost može biti plod lošeg seksualnog i općeg odgoja roditelja: Kada se otac ne ponaša kao muškarac i majka kao žena, nego obratno, kada se dijete odgaja samo s istospolnom djecom i zabranjuje mu se druženje i igranje s djecom drugoga spola, to može uzrokovati homoseksualnost. Koliko je bolja ljubavna i afektivna harmonija među roditeljima, toliko će oni to bolje prenositi na djecu i manja je opasnost za pojavu homoseksualnosti. Posesivno ponašanje oca ili majke, napet i neskladan odnos među roditeljima mogu u djetetu prouzročiti prezir i bijeg od heteroseksualnosti, jer je gleda kao nešto što je puno tjeskobe i štetnosti. Tome se nerijetko priključuje pogrešan seksualni odgoj, koji drugi spol promatra prvenstveno kao nešto što je opasno i štetno.

U vrijeme mladenaštva mladić i djevojka definitivno stječu osobnu seksualnu strukturu i identifikaciju. U toj dobi mnoge homoseksualne osobe se otkriju kao takve te bar djelomice pristaju na takav način života i ponašanja. Takve osobe nisu stekle ispravnu seksualnu identifikaciju. *Nedostatak ispravne sek-*

²⁵ Usp. M. Eck, *nav. dj.*, str. 79-100; A. Overing, »Aspeti psichiatrici dell omosessualità« u *nav. dj.*, L omosessualità. Aspetti medico-sociali e pastorali, str. 23-71; A. Massone, *nav. dj.*, str. 155-175; J.M. Fernandez-Martos, *nav. dj.*, str. 63-85; X. Thevenot, »Homosexualites masculines et morale chretienne«, *nav. dj.*, str. 145-166.

sualne identifikacije često je uzrok homoseksualnosti. A pravu seksualnu identifikaciju mogu omesti i poremetiti različiti činioci npr. : u osobi istoga spola traže se kvalitete koje osobi nedostaju, a želi ih imati; teško komunicira s osobama drugoga spola, bojeći se da će biti osiromašena u svome vlastitu spolu; zavedeneost od starijih osoba itd.

Prema Adleru, homoseksualnost je *kompensacija osjećaja manje vrijednosti* spram žene koju se muškarac nesvjesno boji susresti i s njome komunicirati. Homoseksualnim ponašanjem muškarac potcjenjuje ženu i na pogrešan način valorizira sebe kao muškarca. Homoseksualnost bi, dakle, bila uzrokovana kompleksom manje vrijednosti prema ženi.

Egzistencijalne teorije vide u homoseksualnosti rezultat *poremećenosti osobe* u odnosu na vlastito tijelo, koje treba stupiti u odnos s drugim. Homoseksualac ne gleda u drugome drugu osobu, različitu od sebe, već u drugome gleda i traži samoga sebe. Istina, u hemofiliji postoji otvorenost prema drugoj osobi, ali djelomična i osjećajno-tjelesna.

I određene *neuroze* mogle bi uzrokovati homoseksualnost, naprimjer: strah od odgovornosti, nutarnja potreba pobune protiv onoga tko ima vlast i autoritet, teškoće u komunikaciji s drugim osobama, bolesni osjećaj da je osoba različita od drugih itd.

Povremeni homoseksualni čini i aktivnosti za *vrijeme mladenačkoga razvoja* redovito nisu znak hereditarne i urođene homoseksualnosti i većinom ne rađaju pravom homoseksualnošću i fiksiranjem osobe na isti spol. To su ponajčešće čini koji izražavaju mladenačku seksualnu znatiželju i prolazni su. Međutim, ako se takvi čini u toj dobi češće ponavljaju i to traje duže vrijeme, onda to može učiniti da se mladić blokira u zdravom seksualnom razvoju i da stekne homoseksualnu sklonost.

Osim toga spominjemo još *nekoliko psihologijskih teorija* o uzrocima homoseksualnosti. Naprimjer ona može biti uzrokovana zbog potrebe za ljudskim kontaktima, jer je čovjek često osamljen; može biti znak da osoba homoseksualnim ponašanjem hoće dokazati da je jaka i moćna, da bježi od svoje psihoslabosti, da se afirmira i dokaže; može biti izraz bojazni od heteroseksualnih odnosa; može biti znak heteroseksualnih odnosa; može biti znak samoobrane i osvete roditeljima i društvu zbog lošeg odgoja; može biti i plod uvjerenja da je ženu nemoguće zavesti, odnosno plod želje da se ima oca puna ljubavi te ga se nalazi u homoseksualnom partneru itd.

Uzrok homoseksualnosti može biti i pogrešni moralizam, koji vidi kao zlo i nečisto sve što je povezano sa seksualnošću. Prestrogi seksualni moral, koji u drugom spolu vidi samo prigodu za grijeh, nedostatak prave ljubavi, nježnosti i afekta u odgoju djeteta, puritanizam u seksualnom odgoju i slični razlozi mogu biti podloga za nastanak homoseksualnosti.

Uzrok homoseksualnosti može biti i *biseksualnost* osobe. Prema nekim autorima, svaki čovjek nosi u svojoj biološkoj strukturi dispoziciju za heteroseksualnu i homoseksualnu usmjerenost u seksualnom životu, makar je heteroseksualna uvijek ili redovito jače naglašena. O cjelokupnom životnom razvoju pojedinog čovjeka, o strukturi njegove osobe i o njegovoj životnoj sredini ovisi da li će njegova urođena homoseksualna dispozicija ostati čitav život skrivena u nesvjesnim sferama njegova bića ili će se povremeno očitovati u obliku određene homoseksualne aktivnosti, odnosno da li će pokazati podjednaku

zainteresiranost za isti i za drugi spol ili će pak istospolna sklonost u njemu prevladati, pa i potpuno potisnuti heteroseksualnu sklonost.

Kako dolazi do *ženske* homoseksualnosti? Ona je uglavnom psiho-genetskog karaktera. Sigurno je da je uzrokuju poremećaji u odnosima majka-kćerka, otac-kćerka, otac-majka, što sve utječe na kćerku. Nedostatak penisa i zavist u tome pogledu, zaustavljanje u razvoju ili vraćanje na dječje stadije seksualnog razvoja mogu biti uzrok lezbijskoj ljubavi. Narcisoidnost, afektivna, seksualna i opća nezrelost također mogu biti uzrok ženskoj homoseksualnosti. K tome strah od seksualnog života, osobito ako su se doživjele nezgodne scene u djetinjstvu (očeva brutalnost, majka kao žrtva oca, roditeljski bračni život kao nešto neuspjelo i mučno...) te strah od bolne i krvave defloracije može biti podloga ženskoj homoseksualnosti.

3. Uzroci društvene naravi

Razni društveni činitelji također utječu na nastajanje homoseksualnosti.²⁶ Znanstveno je potvrđeno da je homoseksualnost proširenija u onim društvima gdje je *žena potisnuta*, podložna, makar su muškarci sposobni za heteroseksualnu aktivnost i odnose. U tim sredinama homoseksualnost bi bila znak jačine i afirmiranosti osobe. Zato se u takvim kulturama dječaci nastoje što prije uklopiti u svijet odraslih muškaraca na razne načine, pa i prakticiranjem homoseksualnosti.

U Staroj Grčkoj i u Rimu homoseksualnost je također bila odraz i *plod društvenih odnosa*, bar djelomice: vlasnik-podložnik, aktivan-pasivan, slobodnjak-rob, pobjednik-pobjeđeni itd. Seksualna prevlast, penetracija, bila je znak prevlasti i jačine osobe nad drugim. Želja za tom prevlašću donekle bi uvjetovala nastajanje odnosno prakticiranje homoseksualnosti.

Osobito su *veliki gradovi* vrlo prikladni za nastanak i širenje homoseksualnosti zbog velike seksualne pseudokulture koja u njima cvjeta. Mladići su afektivno dosta ambivalentni i ako u tome periodu života susretnu homoseksualnu osobu koja će ih zavesti, vrlo se lako homoseksualno usmjere.

Jedan od glavnih društvenih činilaca koji potiču homoseksualnost jeste *sve slobodnija i perverzija erotska literatura*, filmovi, sve proširenija perverzna pornografija. Otvoreno se piše i potiče na homoseksualnost, za nju se zauzima i brani se kao druga norma življenja seksualnosti. O homoseksualnost se govori i piše kao o esteticu, a ne kao o devijaciji i nemoralnosti.

Homoseksualni pokret, organizacije, skupine, klubovi i drugo bude i pospješuju homoseksualno ponašanje mnogih osoba. Homoseksualnost se svagdje uvukla kao na svoj valstiti teren, opravdava se, brani, promiče i reklamira. Traže se nove žrtve, osobito među mladima, često na fin način, pod izgovorom o pomoći i slično. I mnogi neiskusni tome nasjedaju, osobito ako u sebi imaju latentne homoseksualne tendencije.

Često se spominje *zavodenje* kao uzrok homoseksualnosti. Treba međutim znati da je u tome slučaju zavedeni dječak ili mladić često homoseksualno predisponiran, najbrojniji su oni koji su zavedeni, a kasnije su se dobro heteroseksualno razvili i uredno žive svoj spolni život. Žrtva je samo pogodan

²⁶ Usp. M. ECK, *nav. dj.* str. 99-101; X. THEVENOT, »Homosexualités masculines et morale chrétienne«, *nav. dj.*, str. 166-168.

psihoafektivni teren i zato postaje homoseksualac. Taj pogodan teren se stvara u prvim godinama života, u ranom djetinjstvu, zbog poremećenih i loših odnosa sa roditeljima. Osobito silovanje dječaka može uzrokovati homoseksualne fikсации, posebno ako je dječak homoseksualno predisponiran i ako se takvi čini češće ponavljaju, naročito s osobama o kojima dječak odgojno ovisi. Takvo jedno homoseksualno iskustvo može biti presudno za cijeli život.

Društveno-socijalni činioci mogu izazvati homoseksualnost koja je omeđena ili *nemoguća heteroseksualna aktivnost* zbog bilo kojih razloga. U tom slučaju homoseksualna je aktivnost svojevrsna kompenzacija za heteroseksualno ponašanje i čim osoba dođe u redovite uvjete heteroseksualnoga života, redovito prestane i homoseksualno ponašanje, makar ne uvijek i kod svakoga.

Ideologija i kulture koje *uzvisuju muškost* pogoduju nastajanju i širenju homoseksualnosti. Snaga, muškost, borbenost, herojstvo viđene kao vrline zanose mlade ljude i mogu na svoj način pospješiti homoseksualnost. I duhovna superiornost muškarca kao i prijateljstvo među muškarcima koje se uzvisuje kao plemenitije i vrednije, dok se istovremeno žene potcjenjuju, pogoduje nastanku i širenju homoseksualnosti.

Homoseksualnost stimulira suvremeno permissivno i *hedonističko društvo*, neprestana i uporna reklama svakog iskustva, neosmišljeno slobodno vrijeme, a osobito negativan utjecaj obiteljskog ambijenta i ozračja. Shvaćanje seksualnosti kao potrošne robe, isticanje prava na seksualni užitak, apsolutna seksualna sloboda, privatizacija seksualnosti i slične pojave također su prikladno ozračje u kojemu se može pojaviti i širiti homoseksualnost.

Homoseksualnost nije plod jednog ili drugog izoliranog činitelja, već *različitih faktora* koji se vjerojatno međusobno isprepliću i nadopunjavaju. Biološki faktori vjerojatno predisponiraju osobu, ali nisu odlučujući. Socijalno-društveni izražavaju se kada nađu u osobi prikladan teren. Ipak se čini da su najvažniji oni psihičke naravi, povezani s odgojem, životnom uvjetovanošću i iskustvom mlade osobe koja se nalazi u seksualnome i općem razvoju i sazrijevanju.

IV Terapija homoseksualnosti

a) Da li je homoseksualnost bolest, odnosno seksualna anomalija, pa je treba liječiti?²⁷ Ima mnogo onih koji je, makar homoseksualnost ne smatraju normalnim seksualnim ponašanjem, ipak isključuju iz kategorije bolesti ili anomalije. Sami homoseksualci ne žele da ih se zove i tretira kao bolesnike i nenormalne osobe, radije se priznaju »različitima«. Oni tvrde da je njihovo ponašanje samo različit način seksualnog ponašanja s obzirom na heteroseksualno ponašanje i život.

Polazeći međutim od globalnog poimanja zdravlja i normalnosti, treba reći da je homoseksualna fiksacija *nenormalno stanje*, koje treba liječiti koliko je moguće. Homoseksualnost kao i svaka druga seksualna zloraba, koje ne dopuštaju da osoba nađe sreću i mir u braku ili celibatu, svakako je teška teškoća i prepreka normalnu razvoj osobe i životnoj radosti. Ona u tom smislu šteti normalnome razvoju osobe.

27 Usp. B. HARING, *nav. dj.* str. 936-937; G. PERICO, *nav. dj.* str. 272-273.

U novijoj literaturi primjećuje se određeni pomak u medicinskoj i psihologijskoj pristupu homoseksualnosti i njezinu vrednovanju. Homoseksualac se redovito tretirao kao degenerik, pervertit, zavodnik, pokvarenjak. Danas ga se radije naziva bolesnikom, nenormalnom i devijantnom osobom. Najčešći termin za homoseksualnost u liječničkoj sferi je *devijacija*, jer homoseksualna sklonost i aktivnost ne poštiva anatomsku i biološku finalnost seksualnosti kao bitno muške i ženske oznake. Drugi je nazivaju seksualnom i osobnom anomalijom. Ona je svakako velika psihoseksualna disharmonija kod osobe.

Treba da razlikujemo homoseksualne osobe koje su uspjele postići određenu psihodinamsku ravnotežu u prihvaćanju svojega stanja bez poremećaja neurotskog i psihopatskog karaktera od onih kod kojih je homoseksualna sklonost ili ponašanje povezano i popraćeno *psihičkim poremećajima*. Neke osobe mogu svoju homoseksualnu sklonost nadvladati moralnim nastojanjem i obraćanjem u ljubavi prema Bogu i bližnjemu, u prihvaćanju samih sebe kakve jesu, dok je drugima, brojnijima, potrebna prikladna liječnička i psihoterapeutska pomoć. Uzrok nemiru i poremećaju u životu homoseksualnih osoba nije samo njihovo društveno neprihvatanje i odbacivanje već i činjenica da ne mogu postići i živjeti stabilnu i normalnu afektivnost u braku i u obitelji. Poremećaji se očituju na različite načine: griznja savjesti, osjećaj krivnje, strahovi, neurotičnost i slične pojave.

b) Je li homoseksualnost *izlječiva* i, ako je, na koji način?²⁸ Treba znati da seksualni nagon, kada se je jednom stalno i stabilno usmjerio u određenom patološkom smjeru, dovodi u pitanje čovjekovo slobodno vladanje njime. Subjekt ne može modificirati tip svojih seksualnih predodžbi i narav svojih osjećaja koji su devijantni. On se strukturalno osjeća kao nepopravljivi homoseksualac, takav da mu se suprotni seks gadi u onoj istoj mjeri u kojoj seksualno normalan subjekt isključuje ili mu se gadi homoseksualno ponašanje i aktivnost. U tom smislu, i ne drukčije, treba držati da je homoseksualni nagon takav da mu se nije tako lako oduprijeti i da određuje nutarnju slobodu volje u smislu da je slabi i umanjuje. Homoseksualni nagon redovito je teško kontrolirati redovitim kontrolnim sredstvima koja su u osobi. Često je to prejak nagon, možda i zato jer je devijantan i opsesivan. To ne znači da osobe ne mogu svojim homoseksualnim sklonostima vladati, makar im to nije uvijek lako. Urođena homoseksualnost ili dugo prakticirana, makar stečena, prema mnogim je autorima zasada nepovratna i neizlječiva, osim u rijetkim izuzecima.

Liječenje homoseksualnosti prilično je teško. Ima mnogo autora koji tvrde da homoseksualnu sklonost i ponašanje ne treba mijenjati i liječiti. Veliki dio psihoanalitičke škole ravnotežu osobe ne nalaze u promjeni već u punu prihvaćanju i ostvarivanju homoseksualne sklonosti. Drugi pak misle, osobito teolozi i psihoterapeuti, da homoseksualnost *treba liječiti* i da je to moguće u velikoj mjeri. Neuroza, često povezana s homoseksualnošću, može biti izlječena. Mnogi su oblici homoseksualnosti dvoznačni pa psihoterapija može učiniti da kod nekih subjekata prevlada heteroseksualnost. Osobama koje su

28 Usp. M. ECK, *nav. dj.*, str. 239-251; A. OVERING, *nav. dj.* str. 59-67; B. HARING, *nav. dj.* str. 938-939; A. MASSONE, *nav. dj.* str. 201-230; J. M. FERNANDEZ-MARTOS, *nav. dj.* str. 86-94; G. DURAND, *nav. dj.* str. 250-253; W. MULLER, *nav. dj.*, str. 43-59; G. J. M. van den AARDWEG, *L omosessualità si può curare?*, u *30 giorni* 11 (1986) str. 40-43; G. PERICO, *nav. dj.* str. 275-277.

zbog tih svojih sklonosti potištene i žele biti normalne, može se pomoći. Često je međutim potrebna duga i dobra terapija.

U mnogim slučajevima *neće biti izliječenja* homoseksualnosti. U prvome redu, zato što osoba ne želi promjenu svoje homoseksualne sklonosti i ponašanja. Zatim, mnoge se osobe ne uspijevaju osloboditi homoseksualnog ambijenta u kojemu se nalaze i žive. Mnogi slučajevi danas su još uvijek neizlječivi zbog nedostatka lijekova. Ima, međutim, slučajeva da su pravi homoseksualci uspjeli s pomoću liječnika prijeći u stanje pravih heteroseksualaca.

Homoseksualnost se može liječiti i pritom se mogu postići znatni *uspjesi*. Metode liječenja su različite. Prvo, stvaranjem pozitivnih navika: stjecanje smjelosti, poštenje sa samim sobom, zdrava samodisciplina, sposobnost da se želi i čini dobro drugome itd. S druge strane, treba ići za tim da se napuste dječije neurotske navike: potreba za prevelikom pažnjom i ljubavlju, slabost karaktera, prezahtjevnost sa samim sobom, loše seksualne navike itd. Trećina osoba s homoseksualnim sklonostima može se potpuno izliječiti tako da postignu sposobnost normalnih seksualnih emocija u odnosu na suprotan spol. Druga trećina takvih osoba može se polagano mijenjati - u roku od nekoliko godina - tako da se oslobode homoseksualnih opsesija stječući pozitivan stav u pogledu svojega emotivnog života, ali ne toliko koliko bi trebalo da bi se moglo reći da su se potpuno izmijenile. Imamo, konačno, i one koji u liječenju napreduju vrlo sporo jer su zahvaćeni teškom neurozom i gotovo neuklonjivim navikama zbog dugog i jakog homoseksualnog iskustva. Ali i takve osobe, ako su dobro pomognute, stječu polako životnu smjelost, gube osjećaj depresije i postaju manje uznemirene.

Da bi se osoba mogla izliječiti od svoje sklonosti i nadasve osloboditi homoseksualnog ponašanja, potrebna je otvorena i puna povjerenja *suradnja* između homoseksualne osobe i specijalista koji joj pomaže (psiholog, psihijatar, svećenik, ...). Tako će liječnik moći bolje upoznati osobu u dubini, njezine prve životne godine, odgoj, odnose s drugima, ambijent u kojemu živi i kreće se, prijateljstva, lektiru, zabave, interese i drugo. Sve to pomaže boljem uspjehu u liječenju. To ne znači da će osoba biti uvijek potpuno izliječena, ali hoće bar djelomice. Mogu se smanjiti psihička napetost, neurotičnost, psihoza, strah i tjeskoba koje osoba proživljava. Može joj se pomoći da izide iz osjećaja frustriranosti, potištenosti, osjećaja grijeha i krivnje, izolacije i tjeskobe itd.

Neki liječnici predlažu radi liječenja homoseksualnosti i *skupnu terapiju*, jer se u takvu ozračju osoba bolje i lježnije osjeća nego kada je sama na liječenju. Manje osjeća strah, neugodnost, psihički je ohrabrena prisustvom sebi sličnih osoba i uspjeh je onda znatno bolji.

Neki drže da bi dobra terapija bila i metoda *uvjetovanih refleksa*, tj. poticati homoseksualca prema ženi koja mu doziva u pamet idealnu figuru, naglašavajući ženinu dobrotu, finoću, nježnost i slične kvalitete.

Liječenje može biti uspješno i tako da se osobi osigura i pruže zdrav *heteroseksualni ambijent* i odnosi. Ako pravi homoseksualac tom terapijom postane bar potencijalni ili povremeni, onda je to već veliki uspjeh, tvrde mnogi liječnici i moralisti.

Liječenje na široj razini uključuje nadasve zdrav i dobar roditeljski i odgojiteljski *seksualni odgoj*, osobito u smislu da se ne boji suprotnoga spola,

da ga ne izbjegava i ne boji ga se, da u njemu ne gleda samo opasnost i grešnu prigodu, već vrijednost i naravnu nadopunu samoga sebe.

Psihijatrijsko liječenje može pomoći osobi da se prihvati kakva je, da ne trpi ili manje trpi, da se oslobodi neuroza, tjeskoba, strahova, osjećaja krivnje i grijeha. Ali je preduvjet za to želja i trud osobe da ozdravi, jer ako je osoba uvjeren u normalnost svojega stanja, ona se neće ni truditi niti će se izliječiti. Psiholgijsko-psihijatrijski način liječenja homoseksualnosti najredovitiji je i najbolji. Njegov manjkav uspjeh najviše ovisi o tome što homoseksualne osobe u svojem stanju ne vide bolest i anomaliju, što ne surađuju dovoljno s liječnikom, što nisu uvjereni u pozitivne rezultate. I liječnik i pacijent treba da budu iskreni, lojalni i zauzeti u liječenju.

Seksualna *uzdržljivost* također je jedan od načina napuštanja homoseksualnog ponašanja. Uzdržljivo može živjeti i pravi homoseksualac, jer bi mu inače bila zanijekana osnovna sloboda, a samim time i osobnost. Istina, to je vrlo teško, a homoseksualnim je osobama još teže zbog poremećene seksualnosti, ali je moguće, osobito ako osoba znađe dobro sublimirati svoje spolne energije u radu i nesebičnoj ljubavi i pomoći drugima.

Brak kao sredstvo liječenja homoseksualnosti nije nikakvo rješenje, jer takvo liječenje neće uspjeti, dapače pridonijet će da još jedna ili više osoba zbog toga trpe i pate. Ali ako liječnik vidi da može doći i da će lako doći do preobrata seksualne sklonosti, dobro je da savjetuje brak, jer će to pojačati heteroseksualnu sklonost. Ako je uvjeren da neće doći do promjene sklonosti, onda ne smije savjetovati brak već sublimaciju, uzdržljivost i liječenje.

Konačni *cilj terapije* trebao bi biti da se osobu dovede do heteroseksualnosti. To se postiže vrlo rijetko, a kod pravih homoseksualaca gotovo nikad. Postižu se ipak određeni rezultati i u tome pogledu. Janelli je od deset liječnicnih dvojicu izliječio, ali su imali neke pogodne uvjete za ozdravljenje: htjeli su postati heteroseksualci, pokazivali su znakove heteroseksualnosti, bili su mladi, nisu bili jedinci i voljeli su oca.

c) Bolje je spriječiti nego liječiti - stara je životna mudrost, koju treba primjenjivati i na ovome području. Dobra *preventiva* najbolji je lijek protiv homoseksualnosti, mnogo uspješniji nego liječenje.²⁹ Urođena homoseksualnost ne može se preventivno spriječiti. No budući da je homoseksualnost uglavnom plod odgoja i ambijenta, onda se ona može i mora, koliko je moguće, spriječiti preventivnom zaštitom. Zaštita od homoseksualnosti može se ostvariti na više razina.

U toj zaštiti odlučujući je zdrav i *normalan razvoj osobe*, već od samih početaka života, u smislu dobrog i ispravnog odnosa s roditeljima. Ispravan odnos prema roditeljima učinit će da će dijete postići zdrav odnos prema vanjskome svijetu, da će dobro i ispravno spolno dozrijevati i razvijati se itd. U tome smislu, vrlo je važna prisutnost obaju roditelja u odgoju djeteta. Nedostatak jednog od roditelja u odgoju može pogrešno usmjeriti razvoj djeteta, odnosno prema homoseksualnosti.

Jako je važno na vrijeme usmjeriti dijete prema *izvanjskom svijetu*, izvan obitelji, osobito kada se kod njega pojavi želja za novim poznanstvima,

29 Usp. M. ECK, *nav. dj.*, str. 251-256 i 273-279; G. HIGUERA, »Omossessualità e diritto positivo«, u *nav. dj.*, *Omossessualità: scienza e coscienza*, str. 212-245; A. MASSONE, *nav. dj.*, str. 87-98; G. PERICO, *nav. dj.*, str. 277-278

prijateljstvima i dijalogom s vršnjacima obaju spolova. To je svakako jedan od najdelikatnijih trenutaka osobnoga dozrijevanja, posebno seksualnoga, u kojemu treba izbjegavati dvije krajnosti: preveliku i nerazboritu slobodu te posesivno ponašanje roditelja, uz preveliko ograničavanje dječakove slobode.

Potrebno je, nadalje, *suzbijati literaturu* koja promiče, hrani i vodi homoseksualnosti, egzaltira homoseksualno ponašanje, grupni seks, perverzne izražaje i sadomazohistički pristup seksualnosti, odnosno izravno i otvoreno propagira homoseksualnost. Potrebno je suzbijati javnu i skrivenu podzemnu homoseksualnu propagandu u časopisima, televizijskim emisijama, novinama, filmovima itd.

Kao dobra zaštita od homoseksualnosti svakako će pridonijeti i zdravo *favoriziranje heteroseksualnosti*, javno branjenje njezine naravne utemeljenosti i zakonitosti, odnosno upozoravanje na devijantnost homoseksualnosti. Usto potrebno je heteroseksualnost živjeti uredno, u bračnoj harmoniji, ljubavi i obiteljskoj toplini te sve učiniti da u jednoj takvoj atmosferi dijete raste i afektivno se razvija. Potrebno je naglašavati i živjeti temeljnu diferencijaciju muško-žensko između spolova. Oni koji zastupaju da je homoseksualno ponašanje jednako ili alternativno heteroseksualnom time mu širom otvaraju vrata.

Treba *sprečavati zavođenje* na homoseksualne čine i ponašanje, jer to često budi latentnu homoseksualnost u stvarnu. Mnoge osobe otkrile su svoju homoseksualnost upravo na taj način. Potrebno je osobito djecu i mlade zaštititi na sve moguće načine u tome pogledu.

Homoseksualnost se može i treba suzbijati i *zakonskim putem*. Uloga zakonodavstva osobito je važna u preventivi i zaštiti djece i mladih da ne upadnu u homoseksualnost, da ih stariji ne zavedu, da se pretpubertetska ambivalentna seksualnost ne razvije u homoseksualnost. Kažnjavanje može imati neki učinak radi veće kontrole nad sobom, ali ne mijenja temeljno homoseksualno usmjerenje. Većina naroda i kultura u svim povjesnim epohama držalo je korisnim imati zakone protiv homoseksualnog ponašanja, u smislu preventive i zaštite pojedinih osoba i društva. Težina kazne varirala je i varira od smrtno kazne do vrlo velike indulgencije. U naše vrijeme sve je više naglašena indulgentnost na tome području.

Homoseksualna aktivnost još je uvijek blaže ili strože i u različitim varijantama *kažnjiva* u većini država (SAD, Engleska, SR Njemačka, Austrija, Norveška, zemlje Istočne Evrope i druge). Druge su je pak zemlje uz određene uvjete depenalizirale (Nizozemska, Danska, Belgija, Italija, Švicarska, Švedska, Španjolska i druge). Svako zakonodavstvo trebalo bi da vodi računa o općem dobru, o dobru homoseksualnih i drugih osoba, o javnom moralu, o dostignućima empiričkih znanosti na tome području, o odgoju, o mogućoj diskriminaciji homoseksualnih osoba, koju treba spriječiti itd. U svakom slučaju trebalo bi uvijek i nedvojbeno kazniti homoseksualno silovanje, zavođenje maloljetnika, javne homoseksualne aktivnosti, homoseksualnu prostituciju.

Krivični zakon SR Hrvatske govori o homoseksualnoj aktivnosti u 88. i 89. članu. Kažnjiva je zakonom od tri mjeseca do deset godina, već prema okolnostima s kime i kako se ostvaruje. Dekriminirana je dobrovoljna homoseksualna aktivnost između odraslih punoljetnih osoba.

THE ANTHROPOLOGY OF HOMOSEXUALITY

Summary

The author presents an exhaustive description of the anthropological dimension of homosexuality. He defines terminology from the vocabulary of homosexuality and then moves on to phenomenology, beginning with a historical section. Then he discusses the prevalence of homosexuality and the manner in which homosexuals organize their lives, with particular attention to the condition of those homosexual Catholics who have proclaimed their behavioral ethics. In the concluding section, the author examines the biological, psychological and social causes of the phenomenon of homosexuality as well as the feasibility or lack thereof of treating homosexuality therapeutically.

razmišljanja

POZNAVANJE BOGA = POZNAVANJE SV. PISMA

Sveto pismo nije nastalo ljudskim istraživanjem, nego božanskom objavom koja proistječe od Oca Svjetlosti od koga svako očinstvo u nebesima i na zemlji ima ime, od koga po njegovu Sinu Isusu Kristu dolazi u nas Duh Sveti; a po Duhu Svetom, koji pojedinicima dijeli darove kako hoće, dobivamo vjeru, a po vjeri Krist stanuje u našim srcima. Iz tog poznavanja Isusa Krista izvorno proizilazi čvrstoća i shvaćanje cijeloga Svetog pisma. Zato je nemoguće da netko razumije Sveto pismo, ako prije toga ne dobije ulivenu Kristovu milost koja je svjetiljka, vrata i temelj cijeloga Svetog pisma. Dok se nalazimo u ovom životu daleko od Gospodina, vjera je više od svih nadnaravnih prosvjetljenja i čvrsti temelj i svjetiljka koja obasjava put i vrata kroz koja se ulazi. Prema mjeri vjere treba mjeriti i mudrost koju nam Bog daje, da tko ne drži do sebe previše — više nego treba do sebe držati — već neka drži do sebe prema mjeri vjere koju je Bog udijelio svakom pojedincu.

Sveto pismo nema bilo koje značenje, ili bilo koji plod, već je ono punina vječne sreće. U Svetom pismu riječi su vječnoga života. Ono nije napisano samo da vjerujemo, nego i da imamo vječni život u kojemu ćemo gledati, ljubiti i ispuniti sve naše želje. Kad se to ispuni, onda ćemo upoznati ljubav koja nadilazi spoznaju, i tako ćemo biti ispunjeni do sve punine koja dolazi od Boga. Sveto pismo nas nastoji uvesti u tu puninu, kako proizilazi iz spomenute Apostolove nauke. S tom nakanom i s tim ciljem treba Sveto pismo istraživati, izlagati i slušati.

A da bismo ispravnim putem Svetog pisma postupno došli do toga ploda i cilja, treba početi od početka, to jest da istinskom vjerom pristupimo k Ocu svjetlosti, klanjajući mu se u dnu srca svoga, da nam on po svom Sinu u Duhu Svetom dade pravo upoznati Isusa Krista a sa spoznajom da nam dade i njegovu ljubav, da bismo tako poznavajući ga i ljubeći, u vjeri čvrsti i u ljubavi ukorijenjeni, mogli shvatiti širinu, duljinu, visinu i dubinu Svetog pisma, te da bismo po tom poznavanju mogli stići do potpunog poznavanja i do beskrajne ljubavi presvetog Trojstva. Njemu su upravljene sve želje svetaca, u njemu se nalazi bogatstvo i punina svega što je istinito i dobro.

Sv. Bonaventura